Hon. Rédaction
de la Revue arménienne HANTESS
au Couvent des R.R. P.P. Méchitharistes
à VIENNE
VII Mechitharistingasse 4

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՓԱՓՈՒԼ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ եւ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԹԵՐԹ

1894

ԹԻՒ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

ԽՄԲԱԳԻՐ - ՏՆՕՐԷՆ
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՋՄԻՒՐՆԻԱ
ՏՊԱԳՐ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

WIEN 7/2
BESTELLT
3.10.94
8-9 V

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես	
Ռուսք	529	ԽՄԲ.
Երգչուհին (Վէպակ)	534	Մ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ
Իմ Մանկական Յիշատակներս	539	Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ
Նաւն Ուղեւորին	542	Յ. Մ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ
Թօշնած Վարդը	544	ՐԵՍՀԱՆ
Միսի Վրայ Կարեւոր Գիտելիք	544	ՏՕՔԹ. ՓԱՇԱԵԱՆ
Վիճակ Ազգ. Երկսեռ Վարժարանաց Զմիւռնիոյ 1895	548	Գ. Տ. ԲԱՐԹՂՄԷՍԵԱՆ.
Միշիկը և Լճի Ափուռքին	550	Ն. Յ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ
Իմ Լացը	554	ՇՈՒՇԱՆ
Թղթակցութիւն	555	ՇԱՀՆՈՒՐ
Շնորհակալիք	558	Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Լրաբեր	559	ԽՄԲ.

Արուեստ լուսանկարչութեան. — *10 օրէն ուսանելի, յօրինեց* ԿԱՐԱՊԵՏ Պ. ԲԱԲԱՐԵԱՆ. *Հրատարակութիւն Կ. Գ. փալատաշեան, Տպագրութիւն Նշան Կ. Պէրպէրեան, Կ. Պոլիս. գին 2 ղրուշ.*

Լրացուցիչ դասընթացք Տարրական Քերականութեան արդի հայերէնի. *Աշխատասիրեց* ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ. *Տպագր. Արամեան Կ. Պոլիս. Գին 3 ղրշ.*

Դասագիրք գործնական բարոյագիտութեան. *Հեղինակ Շտուլ. Տիւբիւն, Թարգմ. ԵՐՈՒԱՆԴ. Հրատարակիչ Տ. Գ. Փափազեան. Տըպագր. Յ. Աստուրեան, Կ. Պոլիս. 1894 գին 2 ղրշ.*

Մայրը (*Քիղիքական տեսակէտով*) *Հեղինակ Բրօֆ. Հերման Գլէնքե. Թարգմ. գերմաներէնէ Մ. Կ. ՆԱԶԻԿԵԱՆ, Տպագր. Յ. Մատթէոսեան, Կ. Պոլիս. 1894, գին 3 ղրշ.*

Անոնք որ կ'փափաքին իրենց երկերն Թերթիս մէջ Ծանուցուած տեսնել, կ'խնդրուին որ երկերկու օրինակ նամակագրութեանս հասցնեն։

Ս. ՍԻՎՐԻՍԱՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԽԴ ՀԱՆՁՆԱԳՈՒԹԻՒՆ

Սոյն համբաւաւոր վաճառատունն՝ ուր կը ծախուին զանազան բամպակեղէն, բրդեղէն, մետաքսեղէն նիւթեր, վաղուց կը վայելէ ոչ միայն իզմիրի ամէն հասարակութեանց համարումն, այլ և իր բոլոր գաւառային յաճախորդներուն վստահութիւնը որ արդէն քաջ գնահատած են իր ապրանաց ընտրութեան, տոկունութեան, լաւութեան, չափերու ճշտութեան և գիներու անհամեմատ չափաւորութեան զգալի առաւելութիւններն, այնպէս որ միշտ գոհ ձեռացած և սոյն վաճառատունը պատուած են իրենց յանձնարարութեամբ։ Ինչպէս յարգ նոյնպէս և այսուհետև Սիվրիսարեան վաճառատունն պատրաստ է միևնոյն դիւրութիւններն ընծայել տեղւոյս յաճախորդներուն, և յատկապէս գաւառացոց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ վերոյիշեալ առաւելութեանց վրայ։ Պարտքն վստահ լինիլ թէ իրենց յանձնարարութիւններն գրավ կամ գործակատարներու միջնորդութեամբ, ամենայն ճշտութեամբ ու փութով պիտի կատարուին։ Անտարակոյս գաւառացի և տեղացի նոր յաճախորդներ պիտի վաստկանի, անձամբ դիմելով վարձել, ապրանաց գերազանցութեան, Սիվրիսարեան ընդարձակ մթերանոցներու մէջ՝ որ կը դանուին՝

Ա.չ – Եւ ոչ ոք կը ծածկէ փոշեղէն ոեթ վերէ իսկ ուզէ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Հիմնեալ 1893ին Զմիւռնիա։

Սոյն դպրոցին մէջ աղաց կ'տրուի, հաստատուն կրթութիւն օգտակար դիտութեանց վերաբերեալ։ Կ'աւանդուին Գերմաներէն, Ֆրանսերէն և Անգլիերէն որ պարտաւորիչ են։

Դպրոցս կ'ընդունի նաև դիշերօթիկներ։

Դպրոցական տարին կ'սկսի 1/13 Սեպտեմբերին։

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար պարտ է դիմել ղերմաներէն ղպրոցին տնօրէնին։

Պուճուխէ Փոշտա, Թիւ– 37

Ե.Յ. ՄԼՑ ԷՐՄԴԷՅՆ

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Դ. եւ Լ. ՃԵՐԻՏՃԵԱՆ

Հայոց ձեռ ըսաղ

Մեր վաճառատան մէջ կը գտնուի անոյշին ամէն տեսակ պարէն, ինչպէս՝ ալիւր, բրինձ, սրդոտ եղ, շաքար, խտհուէ, ձէթ, մաքարօնի, ապուրի համար խմորեղէններ, պտուիր, պիսքուիթներ, անուշեղէններ, գինի, քօնեակ, և այլն, և այլն և ամէն ինչ որոց պէտքը ղգալի է ամէն տան և մանաւանդ հարաւորաբար խոհանոցի մէջ։

Խիստ ժամն և ամէն մրցումէ արհամարհող գիներ։

ՀԱՅԿ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՎԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ

Փալե-Իւէ, Ըի- 4, 12 և 14

Կը ծախսէ զանազան վերմակներ, անկողնի և բազմոցի համար թէ՛ բամպակէ և թէ՛ յարդէ բարձեր, գլուխներ և ներքներ։ Նաև Տեղային և եգիպտական ամէն տեսակ բամպակ թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ։

Ապսպրանքի վրայ մեծ հոգածութեամբ կը պատրաստուին զարդարուն վերմակներ հարսանեկան անկողնի համար։

Գաւառներէ եկած յանձնարարութիւնք փութով ու ճշտութեամբ կը կատարուին։

ՇԱՏ ՁԱՓԱԻՈՐ ԳԻՆԵՐ

ԱՐԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՈՏՆԱՄԱՆՆԵՐ

Զանազան կաշիներէ, ինչպէս՝ ոչխէ ոչխէ, Ընկ-Ըին, վէրեզ, ըռոդէն, սափէն և տմատուան համար դաւնաւոր կաշիներ։

Ոտնամաններու գինը պիտի որոշուի հագնողին ոտքին թուդին համեմատ։ Ահա ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ մը որմէ օգտուիլ կը խրատենք մեր Պատ. Յաճախորդներուն և Արդեա Հասարակութեան, որովհետև՝ ասկէ դրամներ 0/0 10-15 ՆՈՒԱԶ պիտի վճարին։

ԳՆԵՑՈՒՑԱ

Թիւ- 40 եւ ջուլ- 48 — Մեծութ 33 եւ

Ոչխէկ Ոտքնոցի կրկնաներքան	Թիւը	դրշ	7
Ոչխէկ Ընկ »	»	»	6
Պօճի Խոտոտոր և Խրոտած	»	»	3 25
Բօճին ու սանկաւոր (մանթարլը)	»		2 75
Պլուքէզ ու »	»	»	2 75
Կէս պլուքէզ և կէս պօճ	»	»	2 50
Ագարբին	»	»	2 37 1/2
Բօճին խոտ	»	»	3 75

Մխանոերգանը վերի ցուցակին գիներէն 1/4 մեծիտ պակաս։

Ոտնամաններ ի Տարին 24 ժամէ կը յանձնուին,

Ամուրիթիւն, գիմացկունութիւն և ճաշակաւոր ձեւաւորութիւն։

ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՆ ԿԱՆԽԻԿ

Ամէն եղբէ նկէղեց-ոյն ռեձ պրան մօտ, Ըի- 47

ԱՍԱՏ ՊՕՂՈՍ Կ. ՕՀԱՆԵԱՆ

ԴԱՐԱԿ ՆՈՐԱՋԻՒԹԵԱՆ

ԲՕԼԷՄՕՍԻ

ՄԵԾ ՊԱՏԱՌԱՏԱՆՑ ՄԷՋ

(Ο ΠΟΛΕΜΟΣ)

Ամսոյս 18 ին յառաջիկայ կիրակի Մեր նոր թաղեւութեանց վճռաւաստակը, որ ամբողջ ովին ի նորոյ կազմակերպուած է, վերստին կ՚ունի իւր վճռաւճռութիւնը եւ այցելուաց կը խօստանայ

ՍԺՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄԲ ՎԵՐ
ՉԵԻԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՀԱՄԵՄԱՏ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

Մեր գաղմիրներուն ամենքն ալ առանց բացառութեան՝ նորատեսակ են, որովհետեւ անցեալ եղանակի բոլոր ապրանքներն ալ կրակին զոհ գացին. ահա այս պատճառաւ տեսակներու զանազանութիւնն ու ճոխութիւնը եղական է։

Առաջին կարգի ճարպիկ եւ փորձեալ գերձակներ ունենալով՝ պատրաստ ենք ապսպրանքի վրայ մեծ փութով պատրաստել.

Սմեն տեսակ հագուստներ՝ Բարիզի եւ Լօնտրայի նորադոյն օրինակաց համեմատ, որոց ձեւաւորութիւնը եւ տոկունութիւնը երաշխաւորեալ է։

Զմիւռնիա 12 Մեպ. 1894 *Ժ. Մ. ԳՕՆՏՈՒԼԻՕ եւ ԸՆԿ*

LA NEW-YORK

ԼԱ ՆԻՈՒ-ԵՕՐՔ

Կենաց ապահովագրութիւն հաստատեալ 1845 ին

Դրամագլուխ. — Պատրաստ դրամ ֆրանք 771.000.000

Անշարժ կալուածք եւ առանձ յետոպա ֆրանք 30.000.000

Երթալիս համար Ընդհ. Տնօրէնութիւնն ի Բարիզ, ընկերութեան կալուածոց մէջ, 16 Պուլվար տէ զիզալիէն և 1, 3 Ռիւ Լը Բըլըթիէ։

Դրամատուն ի Թուրքիա — Օսմ. կայս. Պանքա։

Ձմիւռնիոյ Ընդհ. Տնօրէն, Պրն. Վ. Ֆ. Վանտէր Զէ, Լօքալ Հէօնիչէր և Քննիչ Պրն. Հէրման Ֆիւն, Լօքալ Սթօնդի, Թիւ 13, պատիւ ունին ծանուցանել թէ՛ պատրաստ են ամէն տեղեկութիւն հաղորդել ընկերութեան տուած չահաւէտ առաւելութեանց վրայ։

Ապահովութիւն կենաց, կենսաթոշակ կամ ժամանակաւոր ապահովութիւն, ստանալի 15 կամ 20 տարուան մէջտեղ վերջ։ Ի դէպ մահու վճարում ապահովեալ դրամագլխոյ, վճարեալ ապահովագիներով։ Տղայոց համար եկամուտի հաստատութեան։

ԿԵՆԱՑԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏ։

Ապահովագիրները ընկերութեան չահերուն ամրոզջութեան կը մասնակցին։

ՊՈՂՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՅԶ

Օսման Զադէ խան, վերի յարկ

ԴԵՐԶԱԿ

Իւր ամէն յաճախորդներին դնահատած իւր յարգող ճեպքին, դործածած ապրանքներու ընտրութեան և արագ պատրաստութեան համար։

ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐ

Վ. ՍԻՏԻ — V. SIDI

Մեծ կաղմատուն Բարիզեան և Անգլիական ճաշակով։

Ամենագնահ կտոր, Նուագատեատրներու և Տուամարներու

ԽԻՍՏ ԶՕՓԱԻՈՐ ԳԻՆԵՐ

17, Պոլպոլեօդլօ խան, Ֆրանկոց թաղ

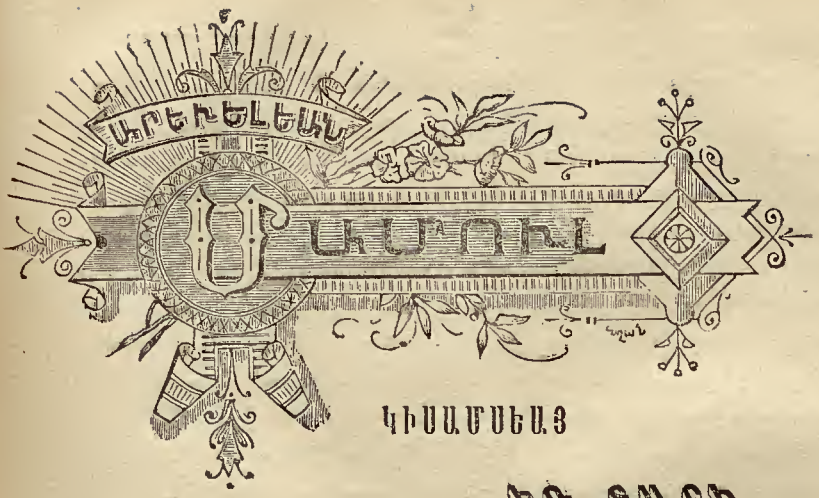

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԹՂԹ. ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 17 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1894

ՌՈՒՍՔ

Ա

Սլավեան ժողովուրդը պատմութեան մէջ նշանաւոր տեղ մը կ'բռնէ։ Իր պատմական կենաց բարեշրջութեան միջոցները բաւական արկածալից եղած են։ Ի սկզբան՝ բարբարիկ, ապա սարկական և ի վերջ միահեծան դրութեան ենթակայ, և այս այլազան փոփոխութեանց բերմամբ՝ պարապ այլոյ հեշտու համակերպելու ճկնութեամբ օժտուած՝ սովրած է այլ և այլ անցից ու դարձից վրայ անտարբեր աչօք նայիլ։ Ինչպէս կլիմայի նմանպէս վարչային հանգամանքն որոշ դրոշմ մը կ'տան ժողովրդեան մը, և Սլավեան ժողովուրդն զերծ չէ մնացած չրջասփիւռ աղդեցութենէ։

Ռուսիա՝ որու հոգի մեծագոյն կ'տարբերի եւրոպայի միւս մասերէն իր չրջատական միահարթ դաշտերովն, ուր

գայլախաղ մ'անգամ հաղուագիւտ է, իր կառավարական դարաւոր եղանակին և իր բարուց և սովորութեանց կողմէ, ունի որոշ և ղօրաւոր յատկանիշներ, որ մեծապէս կ'աղդեն ուղևորին վրայ. Այդ որոշ գոյնը կ'երևի նոյն իսկ մեծ քաղաքներու մէջ, և աղգային կնիքը արտայայտող քաղաքն եապէս Մոսկուան է, որ սովորաբար ահագին գիւղի մը հետ կ'բաղդատուի. Ամենէ աւելի այցելուին աչքը զարնող չէնքերն են իր անհամար դեղեցիկ եկեղեցիներն, որոց ճարտարապետական ոճն մեծ մասամբ աւելի բնատիպ քան արուեստական հանգամանք մ'ունի. Պետութեան ճշմարիտ Ռուսերն են Մոսկուացիք, որ ռուսական լեզուն չատ աւելի կ'մշակեն և աւելի լաւ կ'խօսին. Երկրորդ կարգը կ'բռնէ Օտէսա, որ՝ Մայրաքաղքէն ետք՝ տերութեան չքեղագոյն քաղաքը լինելու համբաւը կ'վայելէ. Փիէվ ֆերոլնոպլէ սուրբ քաղաք մը կ'սեպուի, ուր սլաւներ և օտարականներ կ'փութան այցելել և յօժարամիտ տեսնել եկեղեցիներ և սուրբերու մասունքով լի վիրապներ. Ս. Բեդրզպուրկ կը նմանի եւրոպական մեծ քաղաքներու, Պերլինի, Բարիզի եւ Վիեննայի՝ Գերմանական Պալդիկեան գաւառներու մօտաւորութեան պատճառաւ, Գերման լեզուն չատ կ'խօսուի անգ. Ժողովրդեան մէջ. Արդի ռուսք կ'պաշտեն իրենց լեզուն և կ'պարծին անոր ճոխութեան վրայ. Նոր սերունդը քալ կ'խօսի գայն և ամեն լեզուներէ վեր կ'դասէ. Նոյնպես յաջողակ են գայն ուղիղ դրելու մասին. Երբեմն այնքան յարգ չունէր այն, և ընտիր ընկերութեանց մէջ ֆրանսերէնն և երբեմն գերմաներէնն գործածելի լեզուն էր. Ռուսերէնն չատ քիչ գաւառաբարբառներ ունի. Միայն Լեհաստանի սահմանակից գաւառներու մէջ լեհ բառեր կ'խառնուին Ռուսերէնի հետ.

Ռուսն ի բնէ չատ կրծուէր է. իր բարեխառնութեան բերմամբ՝ հաւատալեայ հակամէտ՝ նաև չատ աւելորդապաշտ, սակայն այնքան եռանդ չցուցներ այլակրօն-

նները դարձի բերելու։ Կրօնը սերտ կապ ունի քաղաքականութեան հետ ի Ռուսիա, որու եկեղեցւոյն գլուխն է Ցարն։ Բարձրագիր դասակարգը, — քիչ բացառութեամբ — համոզուած է որ այդ ահագին աշխարհն արդի տիրող դրութեամբ միայն կրնայ կառավարուիլ և երջանիկ լինիլ։ Կայսեր համար տածուած ժառանգական պաշտամունքն չնորհիւ, նա կ'նկատուի իբրև աստուած մը, և ինչպես ա.ւուն արդիւնարեր ճառագայթներն երկրին, նոյնպես Ցարին գերիշխանութիւնը Ռուսիոյ բարգաւաճման համար անհրաժեշտ կ'համարուի։ Պղնուապետութիւնն այնպես կ'հաւատայ, և իրաւամբ, որ ռուս ժողովուրդը շատ թշուառ կացութեան կ'մատնուի եթէ միահեծան կառավարութեան ձևը փոխուի, վասն զի Ցարին անձնական գերակշռութիւնը մեծ է ու ազդեցիկ։ Հետևապես ո և է չափաւորական կազմակերպութիւն անընդունելի կ'հռչակուի՝ առարկելով՝ որ ժողովուրդն բաւական հասուն չէ այդպիսի նորութեան մը համար։ Եւ արդարև ստորին դասակարգն այնքան զարգացած չէ, և չէ կարող ըմբռնել այդ զանազանութիւնները։

Ռուսիա եւրոպական և ասիական չեչբ- խառնուրդ մը կ'ներկայէ։ Ասիական սլաւները Ռուսիոյ մեծագոյն մասը հոծ քանակութեամբ բռնած են և եւրոպական տարրը կ'կազմեն, մինչդեռ ասիական ցեղերն՝ որ Ասիայէն եկած են, քիչ շատ ցրուած են պետութեան զանազան կողմերը։ Հիւսիսային երկիրները կ'գտնուին Սամոյեթներն և Լաբօնացիք՝ իսկ Հարաւային մասին մէջ Թաթարներն։ Արևելակողմն՝ Վօլկայի բերանը՝ ցրուած են ոչ-սլաւեան ժողովուրդներ։ Դէպ ի հիւսիս նաև, բազմաթիւ Ֆինլանտացիք և Մոնկոլներ կ'երևին։ Բայց աստիճանաբար նաև Լեթացիք և Գերմանք։ Լսմոնիայի հարաւակողմն կ'տարածուի ուրիշ արիական ժողովուրդ մը՝ թէև սլաւեանց համաճառ՝ այլ որոշ, և ասոնք են Լիթուանացիք։ Թաթարներու մեծ մասը կ'բնակին ի Խրիմ, Հրեայք

իրենց պաղհամանութիւնները հաստատած են ամեն գլխաւոր քաղաքներու մէջ, բայց մեծապոյն մասն իրենց համար վերջերս յատկացած գաւառները կ'բնակին։ Այսպէս՝ ընդհանրապէս Ռուս ժողովուրդը եապէս Սլաւներէ բաղկացած է, որ երկու գլխաւոր ճիւղի կրնան բաժնուիլ։ Սպիտակ Ռուսիոյ բնակիչներն որ հաստատուած են Տվինա գետին ձախակողմեան գաշտերն ի նպաստ նաև Բրուխի ճախնաւտ եզերքն. փոքր Ռուսացիք որ կ'բնակին Տօն գետին մօտ ի Ռուսիա, Կալիցիա և Հունդարիոյ Թիսայի ափերամերձ մօտ, և Մեծն Ռուսք կամ Մոսկուացիք որք տերութեան կեդրոնը կ'զանուին։ Ուրիշ ցեղ մը՝ մօտ ազգակից և նոյնպէս Սլաւեան, լեհացւոց բնակած գաւառները կ'զանուին Նարվ և Տնեստէր գետերու մէջև։ Յաւերժական են ի Ռուսիա ամուսնութիւնները մի ևնոյն գաւառի բնակիչներու մէջ, սակայն ռուսք տարբեր գաւառներէ ևս աղջիկ կ'առնուն, թէև կանոն է որ գաւառակիցներու մէջ կատարուին խնամութիւններ։ Ռուս մայրեր միշտ կ'փափաքին դրացիներու հետ ամուսնական միութիւններ կազմել, կամ քաղաքակից և կրօնակից հետ։

Այս մեծ ազգն միացնող կապն է չերմագին և անկեղծ տոհմասիրութիւն մ'որ հիմնուած է գլխաւորապէս այն սիրոյն մէջ՝ զոր կ'տածէ երկրին համար, Ձարին համար և անոր վերա ծերող ամեն բաներուն համար։ Կայ նաև այլ տեսակ տոհմասիրութիւն մը, թէև թեթև, որու հիմն են ճաշակի ամենէ ախորժելի ազգայնին ուսեստ և ըմպելիք։ Սլաւեան բնաւորութեան յատուկ մի հանդամանքն է համբերատարութիւնն, որով ընդհանրապէս կ'տանին ամեն նեղութեան, օրն օրին տպրելով գոհ կ'ինան, և անդորրութիւնն քան ամեն բան նախապատ կ'համարին, թէև բացառութիւններ ամեն ուրեք անպակաս են։ Սլաւեան ժողովրդեան առակաւոր երկայնամտութիւնն չատ սրատեսաբար կերպով նկարագրած է բնիկ Նեքրասօֆ բանահիւսն իր քերթուածներուն մէջ։

Գ

Ռուսիա բազմազգ չէ։ Իր տարածութիւնն 8,944,120 քառակուսի մղոն, երկայնութիւնն հիւսիսէն հարաւ 2000 մղոն է, լայնութիւնն 1500։ Իր բնակիչներն՝ Ասիական Ռուսիան միասին առնելով՝ 104 միլիոնի կ'հասնի, այս է՝ 13 հոգի մէն մի քառակուսի մղոնի համար։ պարագայ մը որմէ կ'հետևի թէ նոյն իսկ մեծ քաղաքներու մէջ աղգաբնակութիւնն ցանցառ է։ Ռուսաստան գաղթուածք երեթէ աննշան է. միայն մերթ ընդ մերթ Լեհաստանի և Սպիտակ Ռուսիոյ բնակիչներն Ամերիկա կ'գաղթեն, և մանաւանդ Պրազիլիա, սակայն՝ այս իրաւ է, որ Ռուսք ակամայ կ'թողուն իրենց երկիրն և գաղթակատնութիւններ հաստատելու անյաջողակ են։ Միայն ներքին տեղափոխութիւն մը կ'տեսնուի այն գաւառներուն մէջ որ չեն այնքան հարուստ և բարեբեր։ Գիւղացիներն կը հեռանան ամառն դէպ դաշտեր որ մշակ չունին, ձմեռն՝ դէպ ի քաղաքներ՝ ուր իբրև կառապան և գործաւոր կ'աշխատին։ Իրաւի՝ գիւղացիներն սրտմտիլ իրենց տեղափոխութեան, վասն զի կ'սիրեն ծնեալ իրենց անշուք հիւղակն՝ ուր ծնած են, և այն հողի կտորին վրայ՝ որ իրաւամբ իրենց կ'պատկանի։ կառավարութիւնն չքաջալերեր, այլ սակս կ'պատժէ գաղթողներն։ Միայն Հրեայք տեղէ տեղ անարգել շարժելու արտօնութիւն ունին, և բնիկ ժողովուրդն չատ գոհ կ'ճնայ տեսնելով այս թշուառ ժողովրդեան տարագրութիւնն, ժողովուրդ մ'որ իր ճարպիկութեամբ կ'հարստանայ, մինչդեռ դանդաղ և արբած Սլաւին անոնց ձեռք դիւրին օրս մը կ'դառնայ։

Ե

Ռուս կիներն ճարպիկ ու գործունէ են։ Անոնց դաստակարգի մայրեր կ'պաշտեն իրենց զաւակներն և իրենց կարիքը կ'անուշանեն։ Մայրերն՝ այդ երկրին մէջ, կարող են իրենց օրապահիկը դիւրութեամբ ճարել։ Շատ կիներ իրենց մայրերուն չնորհիւ աշխատելու յատուկ կարողու-

թիւն մը ժառանգած են։ Հնապատն սերունդը ծնած է այն օրերն երբ տան սպասուհիներն ստրուկ էին և իրենց աչերուն միջոցաւ կատարեալապէս վարժած էին զանազան գործերու, այնպէս որ քալ գիտէին լուալ և արդկել, կարկտել և աննման ժառանգներ չինել։ Նոյնպէս յաջողակ մանուշներ, ընտիր խոհակերներ, լաւ դերձակուհիներ և հերայարդարներ էին։ Արդ՝ այդ հին կիներն՝ ինչպէս նաև վաղեմի ստրուկներն, որ յատուկ խնամօք ուսած էին առանձին և այլ գործեր, իրենց զաւակներուն աւանդած են արհեստի և ձեռագործի այլ և այլ եղանակներ։ Ուստ մարդիկ ընդհանրապէս օրինակելի ամուսիններ չեն և ստէպ ոչ լաւ հայրեր։ Շատ կ'սիրեն կին, դինի և թըղթախաղ, սակայն անկողմնակալ լինելու համար պարտ է յաւելուլ որ վերջին երկու մոլութիւններն ստէպ կ'տեսնուին նաև իգական սեռին մէջ, թէև ոչ այնքան զօրաւոր։ Ժողովրդեան կիներ շատ անգամ կ'սրբչռին արանց պէս, ինչպէս և կան մեծ սիկիններ որ խաղի սեղանին շուրջն անչափս կ'ոգևորին։

ԵՐԳԶՈՒՀԻՆ

ՎԻՊԱՆ

Յաբեթիկ շատ կ'աչխատի էլսին համոզելու, կ'աղաչէ, կը պաղատի, բայց էլսի անդրդուելի կը մնայ, Իր բարեկամները չէր կրնար ճամբել, առանց պատճառի, ասկից պատ Գէորգը սիրուն տղայ մ'է, որմէ չէր կրնար բաժնուիլ, և սակայն երգչուհին կամաց կամաց կը կակուղնայ երբ վհատականը ոսկիի խօսք կ'ընէ ու վերջապէս՝ կարևոր գումարի մը վոխարէն, կը հաւանի Գէորգը այլ ևս չ'ընդունիլ

Իսկոյն Յաբեթիկ աղաղ էլսիի վիզը կը ցատկէ, կ'ուզէ ուրախութիւնէն ըսէք, կ'ուզէ այն հաճելի տպաւորութենէ որ երգչուհին րած է իր վրայ, ու սխոթակով մը կը համբուրէ անոր ճակատը, այտերը, ըսի՞նք որ աստնք չնորհակալութեան

համրոյրներ էին . . . . Էլսի՝ երգչուհիներու յատուկ թափանցող աչքովը՝ անմիջապէս քսանամեայ սիրտ մը կը տեսնէ այդ վաթսուններոց կուրծքին մէջ, կ'աչխատի անոր տիար կոչմերը գտնել, կը տեսնէ որ շողոքորթուիլ կ'ախորժի ու ոմէ գիտէ՝ չոյել ու շողոքորթել այնքան աղէկ քան կին մը որ նպատակ ունի. օրի մը կը մեծարէ դաշնակին առջև կ'անցնի, կը նուագէ, յետոյ Յարեթիկ աղախի ծնօտը կը չոյէ, սիկարէդ մը կը վառէ ու ինք անգամ մը քաշելէ ետև Յարեթիկ աղախին բերանը կը դնէ զայն իր նուրբ ճերմակ մատներովը։

Յարեթիկ աղան պարզապէս գինովցած է ոչ թէ օղիէն այլ և այդ սենեակին հոտաւէտ մթնոլորտէն ու այդ թարմ գեղեցկութեան զգլխիչ տեսքէն. ցաւելով կը տեսնէ որ ընթրիքի ժամն հասած է, բայց պէտք է տուն երթալ, ուստի ոտք կ'ելնէ։

— Կը յուսամ վաղը պիտի գաք նորէն, այնպէս չէ՞, կը հարցնէ Էլսի, իր մեծ փայլուն աչքերը շողացունելով Յարեթիկի վրայ։

— Բայց ես . . . . մատմազել . . .

— Վաղը անպատճառ կ'սպասեմ ձեզի։

Տիրատուր կը մեկնի գոհ սիրտով մը, իր որդին ազատած էր, ով գիտէ ինչ փոթ կրնար գալ անոր գլխին այս գեղեցիկ կնոջ ձեռքը, բայց իրաւ գեղեցիկ է, կը մտածէր ճանրան, աստիճ զատ ինչ հրապուրող ձևեր, ինչ անուշ ձայն, ինչ սպիտակ մարմ, ու այդ պահուն իր կինը կատարինէն, կարճ ու գէր, միաքը կուգար, որքան տգեղ կ'գտնէր զանի այս մանկամարդ կնոջ քով ու Էլսիի վրայ մտածելով չարունակ տուն կը հասնի։

Լուռ եղաւ ընթրիքը այդ գիշեր ու Յարեթիկ կանուխ քաշուեցաւ իր սենեակը, բայց չի քնացաւ երկար ատեն, մութին մէջ Էլսիի լոյսի պէս գեղքը կը փայլէր իր աչքին, կարծես զոյգ մը չրջմոլիկ հուրեր — Էլսիի աչքերը — կուգային իրեններուն զարնուիլ ու խաղսեցնել զանոնք, առտուան մօտ միայն իր քունը տարաւ, բայց ինչ քուն, աւելի ապեկ էր տրմուն ըլլար, երազ մ'էր այդ քունը սկիզբէն մինչև վերջը ու այդ երազին մէջ մէկ պատկեր միայն, գեղանի Էլսին։

Հետևեալ առտու յոգնած այդ աքնուիլենէ՝ չուկայ գըներոց Յարեթիկ ու ինքզինքը իր գործերուն տալով պահ մը մոռցաւ Էլսին, բայց իրիկունը բուռն փափաք մ'զգաց գինքը նորէն տեսնելու. արդեօք երթա՞ր, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլար, ինք ամուսնացած մարդ ու տարիքն առած, բայց ի՞նչ վնաս ունէր

եթէ երթար, կէս ժամ նոտէր և երիտասարդ կնոջ խօսքերուն ու ձայնին թարմութիւնը ծծէր, բայց չէ՛, չէր ըլլար, իրեն՝ Յաբեթիկ Տիրատուրի մը կը վայլէր երգչուհիի մը, հասարակ կնիկի մը տունը երթալ, լաւը ինչ պիտի ըսէր, մանաւանդ Գէորգ ինչ կարծիք պիտի ունենար իր վրայ եթէ իմանար, չէ՛, չէ՛, չէր ըլլար, և նակայն շատ ամուսնացած մարդեր պիտէր ու շատ ալ մեծ մարդեր որ երգչուհիներու հետ կը տեսնուին, ի՞նչ կ՛ըլլար, բայց չէ, ինք անանց վրայ կը խնդար ու հիմա պէտք չէր պզտիկ մնալ· այսպէս կը մտածէր Յաբեթիկ աղան և նակայն էլսին սկսեր էր սիրապետել իր էութեան մէջ, ինքը տեսնելու փափաքը կը մեծնար կը մեծնար իր կուրծքին մէջ ու տենչ՝ մը կը դառնար չարչրոզ, յոգնեցուցող, անդիմադրելի տենչ մը որու հետ երեք օր պարապ տեղը մաքառելէ ետք Յաբեթիկ աղան իրիկուն մը՝ մութին՝ չորս դին նայելով որ մարդ չի տեսնէ և ինքնիրեն ըսելով թէ այս իր երրորդ ու վերջին այցը պիտի ըլլայ, մտաւ էլսիին տունը, մաղնիսէ քաշուածի պէս։

Եւ այդ օրէն ամեն իրիկուն ու երբեմն կէս-օրին ալ վերջին անգամն ըլլալով էլսիի տունը կ՛երթար մեր համակրելի բարեկամը։

Փ

Պայծառ օր մը փետրուարի վերջերը, կծու ցուրտ մը կար, ցուրտ մը որ վարդեր կը դնէ պէս պէս մուշտակներու մէջէ փիթիղ թարմ այտերու վրայ ու երբեմն ալ քիթերու վրայ կարմիր խնճորներ կը փայլեցուցնէ· սաստիկ քամի մը կը խարազանէր ծովը որու ալիքները իրարու ետևէ կը վազէին, ցաւէն ուռած, առատ ճերմակ արցունքներ լալով, արիւնի ձիւն ձիւն փրփուրներ փսխելով անդադար, ու երկինքը՝ կարծես հրճուած այս տեսարանէն՝ կապոյտ ծիծաղ մը կը թափէր վերէն ցած՝ ճերմակ գիծուռ ամպիկներ հոս ու հոն կը մեզմացնէին։ Էլսի պատուհանէն դուրս կը նայէր, մեքենարար, առանց ուշադրութիւն ընելու, բարկացած էր և գիտէք ի՞նչու, ի՛ուզէր Յաբեթիկ աղան հետ խզել այլևս ամեն յարաբերութիւն, բայց այս վերջինը չէր ուզեր, ո՛չ, կը սիրէր Էլսին ու կը փափաքէր անոր տէրը մնալ, այո, տէրը։

Հոն էր Յաբեթիկ աղան թևաթոռի մը մէջ աքլած, մտածկոտ, սուր կակիծի արտայայտութեամբ մը երեսին վրայ։

— Ինչի պէս աներեւս մարդ տեսած չեմ, ըսաւ Էլսի բազմոցին վրայ լարուելով անփութօրէն։

— Էլսի՛, Էլսի՛ . . . հեկեկաց Յարեթիկ, ճղմուած։

— Էլսի՛, Էլսի՛, արձագանգեց երգչուհին ծաղրելով, զզուելի մարդ, բուն . . .

Խեղճ Յարեթիկ ազան, քանի մը շաբաթուան մէջ տասը տարի աւելի ծերացեր էր, ճակատին խորշումները աւելցեր էին, երեսը գունաւոր աչխարհացոյց մը դարձեր էր, ամեն տեսակ գիծեր ու նիշեր կային հոն, միակ պեղը՝ թէև քիչ մը ըմբոստ ներկին դէմ՝ կորովի տեսք մ'ունէր, ու դքաց, պաղատանք նայուածքով մը իր աչքերուն մէջ՝ կը դիտէր գեղեցիկ Էլսին որ գինքը թունդ կը հանէր, կը չիմարցնէր։

Իակ երգչուհին հասեր էր իր նպատակին, ուզածին չափ ըստակ չոթեր էր ու հիմա այլ ևս կուզէր պրծիլ Յարեթիկ ազանէն, բայց այս վերջինին համար ալ անկարելի էր բաժնուիլ, իր տարիներուն մութ փայլուն յոյքերը, նուրբ կարմիր շուրթերը, գոռոզ մազերը, սարսուռն ուռնքերը, գոռոզ լանջը ու թաւիշէ մարմինը չղթայներ էին որ կը կապէին գինքը։

Ու Էլսի՝ թէև այլ ևս չէր կրնար այդ մարդուն ներկայութիւնը տանել՝ բայց անոր տանջանքը տեսնելով, անոր ներքին գալարումները կռահելով՝ դամոյք մը, չիմարութեան մօտ գիտնուլթիւն մը կ'զգար։

— Գնա՛, կորսուէ՛ ասկից . . . կը պոռար։

— Էլսի, գեղեցիկ Էլսիս. հրեշտակս, ինչ որի քեզի, ինչ որ կ'ուզես տամ . . . կը դոռար աչէր գժբաղդ Յարեթիկ ազան։

Ու կը նախանձէր, խեղճը, կատուիկէ ու չունէ մը որ նոյն պահուն տաքուկ վառարանին մօտ կը քնանային քով քովի։

— Էլսի, քիչ մը . . . քիչ . . . ալ չես . . . սիրես . . . դիս . . . մրմնջեց Յարեթիկ, առանց ըսածը դիտնալու, կիրքով մոլորած, լալու փափաքով մը խորտակուած։

Երգչուհին այնպիսի քաղ-քաղ մը ձգեց որ սենեակը թընդաց, չուենն ու կատուն արթնցան։

— Ապուշ . . . ըսաւ, եթէ ձեր տունը հայելի չ'կայ, հոս կայ, երեսդ նայէ անդամ մը հայելիին մէջ, տես ինչ սիրուելիք դէմք է . . . բուն . . . պիտի երթա՞ս ասկից թէ ոչ, աւելցուց բարկութեամբ, գնա՛ կորսուէ ասկից և ալ մի դար . . . չէի կարծեր որ մարդ մը, այր մը այդքան կը ցածնայ եղեր, դեռ կեցնո՞ր ես, հոգ չէ, նամի՛ր, քանի մը վայրկեանէ-ուրիշ չուենս պիտի երթաս ասկից։

— Ա՛լ . . . Էլսի . . . ըրաւ Յարեթիկ ու իր երեսը ձեռքերուն մէջ պահեց։

Կուլար այս անագին Յարեթիկը։

Պահէ մը դուռը զարկին կամաց մը։

— Մտի՛ք, ըսաւ Էլսի։

Ներս նետուեցաւ Գէորգ։

— Էլսի . . .

Կանգ առաւ ապշած, իր ոտքերը գամուեցան կարծես, անբացատրելի յուզմունքը չլատեց ղինքը, իր հայրին ճիշտ դիմացըն էր։

Երկուքն ալ չէին խօսեր, Յարեթիկ կը դողդղար, գոյն չիկար երեսը, գետին կը նայէին երկուքն ալ, ամօթահար։

Ճչմարիտ հանդոյք մ'էր այս տեսարանը Էլսիի համար ու կը ղիտէր հայրը և որդին, փոխադարձաբար, խօլ ուրախութեամբ մը, ծաղրող նայուածք մը նետելով երկուքին ալ։

— Ի՞նպէս էք, Պարոն Գէորգ, ըսաւ հեգնօրէն, պղտիկ ծանրութիւն մը տալու համար կանչեցի ձեզի, կ'աղաչեմ հայրենիդ առէք տարէք ասկից։

Յարեթիկի գլուխը կ'եռար, աչքերը կը դառնային, բան մը չէր տեսներ, ո՞ւր էր . . .

Յանկարծ կանգնեցաւ ու դինովի մը պէս տատանելով չընչաչասպառ, դողալով դուրս ելաւ։

Գէորգ պահ մը իր կեցած տեղը մնաց չիմացած, յետոյ ինքղինքն ամիոփեց ու արհամարհական նայուածք մը ձգելով երկուքիին վրայ մեկնեցաւ՝ ինքն ալ՝ առանց բառ մ'արտասանելու։

Իսկ Էլսի անոնց եռանէն դուռը գոցեց ուժգին՝ «ապուշները» ըսելով ինքիրեն ու խնդալով իր ննջարանը մտաւ։

ՄԻՀՐԱՆ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԻՄ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՍ

ԹՓ

«Անդրէաս Ժիր և հմուտ վարժապետը» ինչպէս կ'անուանէ զան Ոսկանեան մանաւոր յօդուածի մը մէջ՝ ուր իր դպրոցական կեանքի ինչ ինչ պարագաները կը պատմէր, նոյն ինքն աշակերտ Փեշըմալճեանի և Զաֆրաստաճեանի, օժտեալ էր բազմաթիւ ձիրքերով ու յատկութիւններով՝ որոնց շնորհիւ բաւական նշանաւոր կերպով կը վարէր իր պաշտօնը։ Իր դասերը ոգևորեալ և սիրելի ընծայելու և աշակերտներու եռանդն արծարծելու դաղտնիքը գիտէր նա։ Գեղեցիկ խրատներ կուտար անպակաս՝ զրոս անձին օրինակովը կը հաստատէր։ Որ և է աշակերտի հարցման սիրով մտիկ կ'ընէր և չէր ճանճրանար պատասխանել պարագայիւք։ Խիստ յաջողակ էր անոնց վարուց և ընթացից հետազօտութեան մէջ։ «Աստուծոյ երկիւղ, հնազանդութիւն և յարգանք» իր դաստիարակութեան բարոյական հիմերը կը կազմէին։ Ժամանակաւ նա'և Իտալերէնի ուսուցիչ՝ իր դասարանին մէջ պատին վերևը երկարաձև տախտակ մը զետեղել տուած էր՝ որ կը մնար մինչև մեր ուսանողութեան տարիները, և որ խոշոր տառերով կը կրէր այդ եռարանեայ պատուիրանը Տանիէլի գեղեցիկ բարբառով Timor di Dio, obedienxa e rispetto։

Վաղեմի դաստիարակն անհուն ազդեցութիւն ունէր իր աշակերտաց վրայ, զոր իր հոգեկան, բարոյական և մտաւոր բարձրը յատկութեանց կրնանք վերագրել առանց սխալելու։ Ցաւախտն անխնայ գործածող այդ վարժապետն՝ ոչ միայն ահ կ'ազդէր աշակերտաց՝ այլ նաև յարգանք, այլ նաև սէր, սէր անսահման։ Զոր Մեսրոպեան դպրոցական մ'որ այդ եռակի զգացումները չտածէր իր վարժապետի նկատմամբ։ Ամէնուն ջանքն ու փափաքն էր անոր սիրոյն և գովեստից արժանանալ, որ և է առթի մէջ անոր ծառայել և անոր հաճելի ըլլալ։ Այս մասին կարծես խանդավառ մրցում մը կար անոնց մէջ։ Երբ մուխքաչը լեցնէր՝ վազով վազով կ'ըլլար հին դաստիարակին կրակ տանելու համար։

Անդրէասի ազդած պատկառանքն աննկարագրելի բան մըն էր։ Երբ իմացուէր թէ դպրոցի դռանէն ներս մտած է նա, տա-

կաւին բակէն չանցած՝ տակաւին մարմարեայ սանդուղներէն վեր չելած՝ — իւր որ քանի մը վարդեանի գործ էր՝ մանաւանդ իր կանխահաս ծերութեան և հիւանդութեան տարիներու մէջ — և ահա մէն մի աշակերտ արդէն իր տեղը նստած՝ չէ թէ ուրիշ որ և է ընթերցուածի կամ գրութեան, այլ իր դասի՝ նոյն իսկ նոյն օրուան դասի պատրաստութեան սկսած էր պարապիլ ուրջ՝ անձայն և ուշադիր։ Կարծես թէ Անդրէասի սուր աչքերը սրահի բազմութեան մէջ պիտի նշմարէին իսկոյն այն յանդուգն աշակերտն՝ որ կը համարձակէր իր ուշադրութիւնն օրուան դասէն դուրս բանի մը դարձնելու։

Աշակերտներու այդ մեծ պատազմի և խորին ու հանդիսաւոր լռութեան մը մէջ իր յաղթական մուտքը կ'ընէր քահանան՝ որու ծանր ծանր քայլերը սրահի տախտակամածը և մեր ամենուս վեհերոտ սրտերը կը թնդացնէին միահամուռ։ Պէտք է խոստովանիլ թէ հին տեսչին պարթև կերպարանքն ալ ոչ սակաւ կը նպաստէր այն խորին տպաւորութեան՝ զոր իր ներկայութիւնն ամէն ժամանակ կ'ազդէր աշակերտաց խումբին վրայ։

Անդրէաս քահանայ գիտէր և սատիկ կը սիրէր գրաբառը, զոր կը գրէր կոկիկ և վայելուչ։ Այսօր գրաբառամոլ մը պիտի անուանէին զինք։ Հինգերորդ դարու մատենագրութեան սիրահար մ'էր, և մանաւանդ Մովսէսեանը չէր թողուր ձեռքէ։ Կը սիրէր նաև դեղերիլ Պլուտարքոսի, Սենեքայի գրուածներու մէջ։ Հ. Եգուարդ Հիւրմիւզի Տելեմաքայ և Անաքարսիսի գեղեցիկ թարգմանութիւններն մեծ ախորժ կ'ազդէին իրեն։ Շատուներնակ կը խրատէր աշակերտները գրաբառ ընտիր մատենադիրները կարդալ և ուսումն ասիրել։ Իր յորդորներով մանկութեան մէջ Անաքարսիսի վեց հատորները բերել տուած եմ Պոլիսէ, զորս քանի մ'անգամ կարդացած եմ ծայրէ ծայր։ Իտալերէն Տանթէն՝ որու պատկերագարդ մէկ հատ տպագրութիւնն ունի Մեսրոպեան Թանգարանը, և Ֆրանսերէն Լամենէն իր սիրական ընթերցուածներն էին։ Այս վերջինիս «Հատատացեալի մը խօսքերը» կը թարգմանէր եռանդով։ Կը թարգմանէր նաև ուրիշ ընտիր գրքերէ հատուածներ, կը գրէր քերթուածներ։

Միշտ ժիր, միշտ բան սորվելու հետամուտ՝ Ֆրանսերէնի մինակուկ աշխատելով՝ զարմանալի յառաջադիմութիւն լրաքիչ ատենի մէջ. գրեթէ անսխալ կը գրէր այդ դժուար լեզուն

ի զարմացումն Վիւսիւ-Ֆրաւի Ֆրանսացի վարժապետին, որ ինքն ալ տալանդի տէր մէկը՝ մեծապէս կը գնահատէր Անդրէասի ձիրքերը և մտաւորական բարձր կարողութիւնը։

Այնպիսի ժամանակներ ուր Ֆրանսերէնի հմուտք կը պակսէին ազգին մէջ, և ուր հանրութենէ վճարեալ վարժապետ մը պարտաւոր կը համարուէր իր պաշտօնէ դուրս կարգ մ'աշխատութիւններ ստանձնել հանրային թէ անհատական, Ազգին ձրիաբար քարտուղարութիւն ընող Անդրէաս վարժապետը մասնաւորներու համար Ֆրանսերէն նամակներ գրելու ու նա'և երբեմն դատական գրուածներ թարգմանելու դժնդակ հարկի մէջ կը գտնուէր։ «Ամեն, վարժապետ, ոտանաւոր օլսուն» կ'ապտրուէր ատեպ իրեն, ձև մ'որմէ պէտք էր հասկնալ թէ խնամեալ աշխատութիւն մը կը խնդրուէր։ Դառնապէս կը գանգատեր Հէք դատախարակը իրեն տրուած այս տարապարտ կոռերու (corvée) համար, զոր չէր կարող մերժել թէ՛ ժամանակի պարագաներուն և թէ՛ իր կամակատար բնաւորութեան բերմամբ։ Կուգար ժամանակ՝ ուր խեղճը գրեթէ կը գլխար օտար լեզու մշակելուն։

Եթէ սակայն եւրոպական լեզուաց հմտութիւնը անպատեհութիւններ ունէր իրեն համար, բայց կարծենք ոչ սակաւ կը նպաստէր իր անունը միշտ բարձր պահելու ազգայնոց մէջ և ուսամիտ դաստիարակի հմայք տալու իրեն՝ որ անաչառ խօսելով՝ հինօրինաց վարժապետ մ'էր, ստոյգ է թէ պատուելիներու ազնիւ և ընտրելագոյն տիպար մը, և այս իսկ է պատճառ որ այս աստիճան կը ծանրանանք անոր վրայ։ Կարելի է որ այն մեծ սէրը՝ զոր կ'զգանք իրեն համար, իր մեծ դերն ունեցած ըլլայ այս մասին։ Քանի՛ քանի՛ դասընկերներ մի և նոյն զգացումով վառուած կուգան շնորհակալութեամբ մեր ձեռքը կը թօթուեն իրենց հին և սիրական վարժապետին պաշտելի յիշատակը նորոգելնուս համար։ Բիւր պարագաներ կը յիշեն թախանձիւ խնդրելով արձանագրել զանունք, այլ մինչէ կարելի՞ է ամէն փափաք կատարել . . . ։

Հին աշակերտք կը պատմեն թէ Նուպար Փաշայի քոյր Տիկին Մարկոսօֆ ատեպ կուգար վարժարան թէ՛ իր որդւոց ընթացքին վրայ տեղեկանալու և թէ կարծենք՝ լեզուական պատուհասին հետ — բաւական անսովոր երևոյթ մ'այն ատենները — Ֆրանսերէն լեզուագարելու համոզքը վայելելու համար։ «Մօսիւօ Անարէա» լսելով նպելի Տիկինը խօսքը կ'ուղղէր անոր

Այցս հայն տեսութենէ մեծ ախորժ կ'ղդար հին վարժապետը՝ որ կ'զմայլեր անոր բարեկիրթ վարմանցը և ցոյց տուած ուշիմութենը վրայ։ Տիկին Մարկոսօֆ իմ մէջ ուսումնք առած միակ հայ կինը կը ներկայացնէր այն ժամանակները։ Հին վարժապետը՝ որ մեծ սիրոյ մ'էր հայերէնի, կը ցաւէր սակայն թէ ինչո՞ւ այդ ընտրեալ կինը կը նախընտրէր խօսիլ Ֆրանսերէն մինչ հայս տալով իր մայրենի լեզուէն՝ զոր կը չարչրկէր սակայն հայկարանին սիրոյը յօժարելու չափ։

Մինչդոյն ցաւը զղացած էր բարի վարժապետը երբ իր հին աշակերտներէ մէկը՝ Պ. Ստեփան Զէյթ՝ Եւրոպայէ դարձին՝ հայերէն խօսելու տեղ՝ կատարեալ Ֆրանսացիի մը ձեւով բոլորած էր Ֆրանսերէն խօսիլ իրեն հետ։ Մխիթարը ծխող վարժապետը որ հուսկ ուրեմն ճանչցած էր վինք՝ «Տէ՛ս, ինչու հայերէն չէս խօսիր» հարցուցած էր անոր զղածուած ձեւով մը . . . ։

(Շարունակելի) ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐՆԱՆ

ՆԱԽՆ ՈՒՂԵՒՈՐԻՆ

Յեզր Սեաւ ծովու · 1894 Յունիս 12

Ա՛ռ Ա՛· Ա՛·

Ինքնաբուխ արցունք առատ յորդառատ կը հոսին յաչաց,
Եւ յիշատակներ դառն կամ անոյշ սրտի ու մտաց,
Թեև՝ բոլոր կ'առնուն երբ նաւն տարուբեր խոնարհ ճամբորդին
Կազմ կայ եւ պատրաստ գնալ ծանօթին դէպ յանծանօթին.

Այդ ի՛նչ փոյթ նաւուն,
Որ գնայ հեռուն,
Թաղել գիշատակ
Անդնդին յատակ։

Նաւուն մէջ տեսնես մայրն գրկաբաց հանդիպ իւր որդւոյն,
Որ տակաւ կ'ըսայ, հոգւոյն հառորին իւր վերջին ողջոյն,
Կը յուզին սրտեր, կը կարկին շրթունք լուռ անշշնջունջ
Եւ ի հագագին չ'ելնեն բառ մ իսկ, բառ մ անմրմունջ

Այլ ի՛նչ փոյթ ճաւուն,
Որ գնայ ճեռուն,
Մխրճել ի ծով
Մօր սերն ու գորով։

կը տեսնես մարդն մերձ իւր սիրական գեղացի կնոջ,
Մարդն՝ ոյր բաժանման չիք այլ եւս կասկած կամ արգել ու
խոչ,
կինն է որ փարի ամուսնոյն վզին տխուր՝ յուսահատ,
Եւ աղերսէ չմնալ էրկար յիրերաց աջքատ։

Այլ ի՛նչ փոյթ ճաւուն,
Որ գնայ ճեռուն,
Մատնել կոճակին
Աղերս սրտագին։

Եւ խօսեցեալն մօտ իւր սիրելւոյն, աչերով մոլար,
Չը կարէ ժամել սրտին զգացման՝ բռնուն, վշտահար,
Եւ անդին փղձկեալ դուրս թափէ սրտին գաւտնիքներ անյուր,
Եւ ուժգին ու սուր ճիչերով գոչէ, ո՛ւր կերթաս, ա՛խ, ո՛ւր...։

Այլ ի՛նչ փոյթ ճաւուն,
Որ գնայ ճեռուն,
Ցանցնել ամեն յոյս
Ծովին անդ ի սոյզ։

Եւ բարի կամներ անկեղծ, տխրալից դիմօք մերթ ընդ մերթ
Կուգան մաղթելու իւրեանց սրտակցին ի սրտե ողջերթ,
Համբոյրներուն ճետ ճատ ճատ արցունքներ յաչաց թօթափին,
Եւ կուգան բրչել ցամքած ու չորցած շրթներն ճամբորդին։

Այլ ի՛նչ փոյթ ճաւուն,
Որ գնայ ճեռուն,
Թափել արցունքներն
Անդղդին խորեր։

Եւ ան՛ա՛ ճաւուն ճոլովի անիւն արագ ու արագ,
Ու սրտերն ամեն յուսահատութեամբ կը չնու ճամակ։
Այլ ուրախութիւն, ցաւ եւ արտասուք դաղրին ետ ընդ ետ,
Երբ ճաւն, անսահման ծովին մէջ չինի աչքերէ անճետ։

ԳՈՒՐԳԻՒՆ Ս. ԴԻՄԱՔՈՑԵԱՆ

ԹՕՇՆԱՄ ՎԱՐԴԸ

Իրիկուն է, կը բոլնի վարդ,
Հեծեծագին, աննծրով·
Եւ արցունքոտ առուակն արծաթ,
Կը մաներգէ իրեն քով։

Սեւ ամպիկ մը սոսկ իւր վերեւ,
Կը սարսըռայ, վետվետի·
Ու կ՚արտասուէ դառն, անարեւ,
Միջէն որ ինքն ալ ճատնի։

Արդ երբ նովիկն խելագրնոր,
Վաղի՛ւ ձեր վարդն քշէ տանի՛
Հո՛ն ուր խաւար, մութ է բոլոր,
—Անհուրի՛ւնն աշխարհի · · · ։

Ու վարդին հետ մեռնիմ ճամայն
Գեղեցկութիւնն, բոյր, ցօղ, թոյր·
Հողն է եւ եր որ յաւիտեան
Կ՚ապրի, կ՚երգէ, խնդայ յուռ · · · ։

Եւ դուռ, ահա՛ղ, կոյս փափկաշար,
Թառամեցա՛ր գերդ վարդին·
Բայց դեռ ճագիւ ճասակդ դալար
Խայտար արտուան հետ շաղին։

Բեռա 1894 ՊՕՍՏԱՒԱՄ

ՄԻՍԻ Վ.ԲԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

4· Խոչէ ֆօ — Խոզը ակռանչկերէն մինչեւ պոչը մեր սննդեան համար գործածական է։ Կօրիւթ — Պրպտան իր քնաբոյական ֆնֆըքնաբնեան մէջ խոզի միսին բաղադրութիւնը կը յիշէ որ եզի միսին մօտեցող սննդարար ճշմարիտ յատկութիւն մը ունի· առողջ և մատղաշ խոզի միսը կակուղ և շատ համով է· բայց և այնպէս իր իւղոտութեան պատճառաւ մարսելու համար ծանր է· թարմ միսը աղած և ծխուածէն աւելի դիւրամարս է, եփած իւղը դժուարամարս է· կասկառածն ամենէն լաւագոյնն է· երշիկի տեսակները ժամանակ ժամանակ խիստ չափաւոր ու-

տելը հաճելի է, իր մէջ ունեցած համեմներուն պատճառաւ ա-խորժակը կը դրգռէ։ Վերջապէս խոզի միսը փափուկ և հիւանդ-ստամոքսներու անյարմար է, անոնք միայն կրնան լաւ մարսել որ առողջ ստամոքս մը ունին և միշտ մարմնական չարժուձի մէջ են։

Պէտք է յիշել նաև որ հիւանդ խոզի միս ուտելէն երկու տեսակ հիւանդութիւն կը դոյանայ, բորոտութիւն և ճարա-կախտ (թրիչինոզ)։ պէտք չէ մոռնալ նաև թէ խոզի երիկները և այլ կերպ չորցած միսերը ժամանակ անցնելով ինքնին կաւ-րուին և երեսին էջէքէնգաֆէ ըսուած վատահոտ բուսային մարմինով մը կը ծածկուին։ Օրվէ, տ Անժէր, Պարիւէլ դի-տուններըը, Բրօֆէսէօր Շըվալիէ և ուրիշ բժիշկներ ապրուած խոզի երիկներ ուտելէ յառաջ եկած թունաւորման դանազան դէպքեր նկատած են։

Ե. Ձիի միսը — Ձիի միսը չատ հին դարերու մէջ մարդկային աննդեան մէջ գործածութեան մտցուած էր. որովհետև Բիւ-զէմէ ձի ուտող Սարմադացիները ձիակեր (hippophage) անուա-նած էն։

Իպիտոր Ժօֆրուայի, ձիի միսի վաճառման ընկերութեան և մանաւանդ իւր հանճարեղ ընդհ. քարտուղար անանձարոյժ Տըքրուա գիտունին յարատև քարոզութեանց պատճառաւ ձիի միսին 1866 Յունիս 6 թուակիր ոսոիկանութեան մէկ հրամա-նագրով Ֆրանսայի մէջ ծախուիլը արտօնուած է. և 1870 — 1871 ի Գալիոյ պաշարումը ևս նպաստելով ձիի միսը աննդեան մէջ սկսած է մեծ և ընդարձակ տեղ մը բռնել։

Ա.յսօր Փարիզի և Ֆրանսական քաղաքներու մէջ ձիի բազ-մաթիւ սպանդ անոցներ հաստատուած են։

Ձիի միսը արտաքին երևոյթով եզի միսին չատ կը նմանի, իրար էչ պանդանելու համար ամենախիստ քննութիւն մը ընել հարկաւոր է։ Ձիի միսէն սքանչելի մսաջուր կը պատրաստուի, սակայն խաշած միսը չատ կարծր կըլլայ։ Խորովածը եզի միսին չափ լաւ է, ձիի տլած և պահպանուած միսը ոչխարի միսէն աւելի բարձր կը բռնեն։

Աւելորդ է ըսել թէ մատղաշ և պարարտ ձիին միսը, հոգ-նած, նիհարցած և ծերացած ձիի միսէն նախամեծար է. դըժ-բաղդաբար ամեն տեղ նիհար, ծեր, ոսկորները կոտրած կամ հիւանդ ձիերու միսերը կը ծախեն. մասնաւոր հոգածութեամբ պարարտացած ձիերու միսերը չատ լաւ տեսակ մը կը կազմեն։

Շատ անձեր և բացի Ձերբէզներէ բոլոր Տաճկաստանցիք ձիի միս ուտելէ չեն ախորժիր, մանաւանդ անոնց ունգածոր և քոս ախտերէն կը դարձին։ Այս մասին Պ. Տըքրուա նոյն իսկ իր վը-րայ ըրած փորձերով մեզ կը վստահացնէ թէ «այս նիւթիս վը-րայ բոլոր կասկածները փարատելու համար, կըսէ յիշեալ քա-Ջասիրտ անանձարոյժը, նախ սկսայ գործածել ունգածոր և քոս

ձիերու եփած միսերը որ իմ աչխատանոցիս մէջ սպաննուած էին, ո և է վնաս մը չը տեսնելով, ուզեցի գիտնալ թէ արիւնայից պիճիճիկ սիրողները այս նոր միսին վտանգներուն չը պիտի՞ ենթարկուէին. այս հարցն ալ լուծելու համար չատ անգամներ վերոյիչեալ հիւանդութիւններով վարակեալ ձիերու միսէ պիճիճիկներ վնասել տալով կերայ և ո և է անհանգստութիւն մը չ'զգացի »։

Փարիզի և Ֆրանսայի բոլոր սպանդանոցներու մէջ ձիերը սպաննելէ թէ առաջ և թէ վերջը մասնաւոր քննիչներու կողմէ խնամով քննուելով անոր սպաննումը և վաճառումը պաշտօնապէս կարուօնեն։

6· Ձ--կ ֆ· — Ձուկի միսը մեր սննդեան մէջ կարևոր դեր մը կը կատարէ. ժողովուրդներ կան որոնց ուտելիքներուն մեծագոյն մասը ձուկէ կը բաղկանայ։ Ձուկի միսը գոյնով, համով, իրենց պարունակած իւղին հոտով և մեծութեամբ չատ կը տարբերին։

Ձուկերը իրենց սննդարարութեան տեսակէտով Ալար և Պուշարտայի կողմէ չորս կարգի բաժնուած են։

Ա--ջին կ·ք· — Ճերմակ միսով, չափաւոր իւղով և դիւրամարս ձուկերն են, կարմրախայտ (ալա պալըղը), պերկէ, (վանկէյ, աւելորդ կը համարինք միչտ կրկնել պալըղը բառը), թարմ բրաձուկ (մօրէնա, պագալա), սմբավրիտ, խարտոցաձուկ, վահանաձուկ (գալգան), մօրուեղձուկ, լեզուաձուկ, տափաձուկ։

Եր·ր·դ կ·ք· — Աւելի ծանր և կամ իւղոտ միս ունեցող և երբեմն ալ գունաւոր եղող ձուկերն են, թառափ (մէրսին), լոսդի (սալամն), ըընկամայր, թիւնիկ (ուսկումրու), թիւնոս (վալամուտա), կատուաձուկ (փիսի), գայլաձուկ (թուրնա), ծածան (սազան), արքայաձուկ (պարալուննա), հառան (բինկա), սղոկեր (սարտելա), ժայռաձուկ (գայա)։

Չր·ր·դ կ·ք· — Խիտ իւղոտ և դժուարամարս ձուկեր են, գետի օձաձուկ, ծովու օձաձուկ, ծովի և անուշ ջուրի խոկալէզ (համարմէք)։

Հ·ր·ր·դ կ·ք· — Այս կարգի ձուկերն թունաւոր յատկութիւններ ունենալնուն չեն գործածուիր։

Ձուկի միսը չորքոտանիներու միսէն նուազ սննդարար է, այսու հանդերձ սննդարարականութենէ բոլորովին զերծ չէ։ Այն ստամոքսները որ հեղուկ կերակուրները մարսելու մէջ դժուարութիւն կ'զգան, ձուկի միսը չատ դիւրաւ կրնան մարսել։ Դժուարամարսութիւն, իջուածացաւ, ստամոքսի ցաւ և հերքէս ըսուած մորթային հիւանդութիւն ունեցողները չատ քիչ ձուկ ուտելու են, նոյնպէս չափազանց ձուկ ուտողները տեսակ մը մորթային հիւանդութիւն կ'ունենան, որով մորթային հիւանդութիւն ունեցողներ միս ուտելու չեն. ձուկի միսը իր մէջ ֆոսֆոր պարունակելուն մտային աչխատութիւն և առնական տկարութիւն ունեցողներու օգտակար է, որովհետև ֆոսֆորը ջըղային դրութեան նպաստաւոր նիւթ մըն է։

Միշտ չատ թարմ ձուկերը ուտելու է, որոնց աչքերը թափանցիկ, ականջները կասկարմիր և միսը պինդ կըլլան։ Հոտած ձուկերը խիստ անախորժելի ամօնեաքի հոտ մը ունին, այս վիճակի մէջ գայն ուտելը չատ վտանգաւոր է, փսխում, փորքշում և քերվտուկ կը պատճառէ որ թունաւորութեան մը կախանըչաններն են։ Կասկարուածներն ամենէն դիւրամարս են, չատերու սիրած ձուկի հաւկիթներն անմարսելի են, ասոնք ալ չատ անգամ փորքշում, փսխում, քերվտուկ կը պատճառեն։

7· Ոչխ ֆ» — Ընդհանուր առմամբ որսի միս կ'անուանին այն ապատ ապրող կենդանիները զորս մարդիկ աննդեան համար կ'որսան· որսի միսերը ընդհանրապէս բաւական դիւրամարս են, սակայն կենդանին ոչ չատ ծեր, ոչ չատ նոր սպանուած և ոչ ալ չատ հինցած ըլլալու է, որսի կենդանիները թէև քիչ իւղ ունին, բայց աւելի համով են։ Մեր գաւառացի, մանաւանդ գիւղացի երիտասարդները չատ անգամ որսալով կը փարատեն իրենց գիւղական տաղտուկը ու ձանձրոյքը և չատեր տանը մէկ տարուան խոչոր որսի միսի (եղջերուներէ մանաւանդ) կը պատրաստեն։

Եղջերու — Այս սիրուն կենդանիները երկրագունտիս չորս կողմը և գաւառներու մէջ յաճախ որսացուած կենդանի մըն է որուն միսը իրրև աննուեդ կը գործածուի։ Եղջերուին միսը այնքան յարդելի չէ, սակայն այնչափ ալ գէշ չէ։ մատղաչեքուն կասկարած միսը բաւական համով է։ Երեք տարեկանէն վեր եղջերուն միսը, կաչխի պէս, կարծր և դժուարամարս է։ Եղջերուն ծառերու և որիներու նորածիլ շառաւիղներով, կանանչ կամ հասուն ցորեններով, ցախի թուփերով և ուրիշ խոտերով կը սնանի, իր միսը աշունէն աւելի ամռան սկզբնաւորութեան մէջօդին լաւագոյն է, աշնան եղանակին մէջ կենդանին դրդռման (խլանի) մէջ ըլլալով միսը անախորժելի հոտ մը կունենայ։

Եղջերուին միսը իբ»էպոպն կարծածին պէս երբէք միզողական չէ և անոր գործածութիւնը ծերութիւնը արգիլելու յատկութիւն մը չունի, որպէս հռովմայեցի կանաչք կը հաւատային։

Նոպասոպոկ· — Իր խիստ համով և աննդարար միսին համար չատ փնտռուած որս մըն է· դաշտային նապաստակները անտառային և խոնաւ վայրերու մէջ ապրողներէն նախամեծարելի են, կասկարուածը ուրիշ կերպ նմանցներէն դիւրամարս է։ Նոր ապաքինող և ստամոքսի հիւանդութիւն ունեցողներ նապաստակի միս ուտելու չեն, մանաւանդ հինցած միս։

Թևսոոբ· — Վատեակը, հաւը, կաքաւը, հնդկահաւը և բոլոր որսի թռչունները մեր աննդեան մէջ կարևոր մեծ տեղ մը կը բռնեն, ունին ճերմակ, աննդարար և դիւրամարս միս մը, ամեն ստամոքսի կը յարմարին և ապաքինող հիւանդներու համար իրաւամբ կը փնտռուին։

Երիզա

ՏՕՔԹ. ՓՍ.ՇՍ.ԵՍ.Ն.

ՎԻՃԱԿ

ԱԶԳ. ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ

1893

Նախկին Ուսումնական խորհուրդի լինէ յանձնած ցուցակներու մէջ տոմարակալութեան, գործնական թուաբանութեան, վաճառականական օրինաց և գիտելեաց դասեր նշանակուած չէր՝ դեռևս պատրաստ ուսուցիչ չունենալուն պատճառով. մեր ծրագրով մեր բարձր դասարաններու գլխաւոր ուժը պիտի կազմէ այդ ճիւղը, ուստի քանի կարգադրութիւնը ուշանայ անոր համար՝ այնքան ժամանակ վատնած կ'ըլլանք, մինչդեռ արդէն շատ քիչ է ժամանակնիս. ուստի կը խնդրեմ Պատ. Ուսումնական խորհրդէդ ըստ կարելւոյն շուտ կարգադրել այդ խընդիրը, միևնոյն ժամանակ ուսուցչի ընտրութեան ժամանակ ի նկատի ունենալու է որ ուսուցիչ եկողը հասատատ և որոշ սիստեմ պիտի ունենայ դասաւանդութեան պարզէն բարդը, ծանօթէն անծանօթը առաջնորդելու ատաչճանարար, որովհետև աշակերտները չուկայի գործերուն բնաւ տեղեկութիւն չունենալով՝ ոչինչ չեն կարող օգտուիլ նիւթերու կուտակումէն, երբ անոնք տրամաբանական դասաւորութիւն չունին։ Տոմարակալութեան ուսուցչի համար նաև շաբաթական 3-4 ժամ թուաբանութեան դասեր ունինք տալու, զորս աւանդող չունինք։

Եթէ Պատ. Ուսումն. խորհուրդը որոշում տայ շրջանաւարտ օրիորդներու համար պատրաստուիլ դասեր նշանակել, այնժամանակ Մ. Շաթէյրին 7-8 դաս աւելցնելով հոն, Մեսրոպեան վարժարանի համար ֆրանսերէնի 7-8 դասերու և դպրոցական Ա. դասարանի ֆրանս. պատմութեան 2 դասերու համար առանձին ուսուցչի պէտք պիտի ունենանք։ Իսկ Ա. դպրոցական դասարանի ֆրանս. թարգմանութեան դասերու դժուարութիւնը լինէ համար անհասկնալի է, քանի որ Զ. և Է. դասարաններու մէջ ֆրանսայի ուսուցչէ ֆրանսերէնի դասեր ունին։ Շափէ աւելի կրաւորական ղիրքի կը վարժեցնէ այդ՝ աշակերտները։

Բացի այդ շատ նպատակայարմար կ'ըլլար Հռիփսիմեան վարժարանի մէջ նկարչութեան դասերուն այնքան ուժ տալ, որքան որ ձեռագործի է տրուած, և՝ ոչ թէ պատկերի ընդօրինակութեամբ, այլ բնականէ և գլխաւորապէս այժ տալով զարդագրութեան և ծագկանկարի, որոնք ձեռագործերու մէջ շատ գործածական են։ Նոյնպէս պէտք է գոյներու ճաշակ ալ տալ անոնց, որոյ համար գունաւոր մատիտներով կամ փոշւով նկարները կամ աւելի ջրաներկը շատ օգտակար կրնայ ըլլալ։ Ձեռագործն ալ պէտք է աւելի զբօսանքի Հռիփսիմեան վարժարանի մէջ և դեղարուեստը դնել անոր հիմք։

Գալով դպրոցներու բարեկարգութեան խնդրին, ցաւելով կըսեմ, որ ընդհանրապէս Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտներու մեծ մասը քաղա-

քավարութիւն ըսուած բանը չեն գիտեր · ամեն օր իրենց դաս տուող ուսուցիչներն անգամ չեն բաւեր, ո՛չ դպրոցն երթալու ժամանակին, ո՛չ առտուները դպրոց գալերնուն, և ո՛չ ալ գուրսը փողոցը տեսած ժամանակին, այս բաները Հարկաւ իրենց ըսուելու և սորվեցնելու էր։ Դպրոցական և դասարանական կարգապահութիւնն ալ շատ խիզճ վիճակի մէջ է, և այս դրութեամբ տղոցը ժամեր ունին առանց անմիջական վերակացուական հսկողութեան, իսկ երբ ուսուցիչներէ մէկը Հեռանդութեան կամ այլ պատճառաւ բացակայելու ըլլայ, այդ դասարաններու թիւը պիտի շատնայ։ Կարգապահութեան բացակայութիւնը ես վերակացուց թուլութեան չեմ վերագրեր, որովհետև աստղ 300 հոգու համար թէ՛ թուով քիչ են և թէ՛ դասերով ու գործերով ծանրաբեռնուած։ Միւս կողմէ ընդհանուր պայմաններն ալ այնչան հակառակ են անոնց աշխատութեանց արդիւնքը ղօրացնելու կամ գոնէ ապարդիւն չընելու, որ անոնցմէ աւելին պահանջել ես չեմ կրնար։ Ուստի կը խնդրեմ Պատ. Ընտանեական խորհրդէ օրքան կարելի է շուտ կարգադրութիւն մ'ընել աղդեցիկ վերակացու մ'ալ աւելցնելու դպրոցին պաշտօնէից թուին վրայ, մանաւանդ որ երբ մենք զուգընթաց դասարաններ կունենանք պարապ ժամերու թիւը տասնապատիկով պիտի աւելնայ ամեն մի զուգընթացի համար։

Հոիփսիմեան վարժարանի կարգապահութիւնն ու քաղաքավարութիւնը անհամեմատ բարձր է Մեսրոպեան վարժարանինէն։ սակայն սեռի յատկութեամբ է։ Հոիփսիմեան վարժարանն ալ հսկող խոհեմ վարժուհիի մը պէտք ունի, այնպիսի վարժուհիի մը՝ որ թէ՛ դպրոցի դործի հմուտ ըլլայ ընդհանրապէս և թէ՛ դեղարուեստական ձեռագործէ հասկընայ և թէ՛ աշակերտուհիներու և մինչև անգամ վարժուհիներու մայր կարողանայ ըլլալ։

Աշակերտաց և աշակերտուհեաց քաղաքավարութեան և կարգապահութեան պահպանութիւնը միայն դպրոցի յանցանք չեմ համարեր ես։ շրջապատող հանգամանքները, և ընտանեկան ազդեցութիւնը շատ մեծ դեր ունի անոր մէջ։ Հայ հասարակութեան մէջ ամեն տեղ ալ ամեն բան դպրոցներէ կ'սպասուի, բայց այդ ուղիղ չէ։ դպրոցի աշխատութիւնը այդպէսի չէ՝ երբ աշակերտաց ծնողքին տունը ընդհատէ իրեն այդ բանի համար։ Դպրոցը օրքան ալ ախրելի ընելու աշխատինք աշակերտին և յաջողինք, դարձեալ օտար է անոր, քանդի շաբաթուան մէջ մէկ հատիկ 30—40 ժամ դպրոցը կ'ըլլայ, մինչդեռ միւս ժամերը ծնողաց տունը կամ անոնց հոգածութեան տակ կը գտնուի։ Ուրեմն տեսնելի մեծ բարոյական պատասխանատուութիւն, իսկապէս, ծնողքն ունին քան դպրոցը։ Բայց նոյն իսկ ծնողքը դպրոցին մեծ պահանջ ունին և պէտք է ունենան քանի որ իրենց — հասարակութեան — կրթութեան հիմքն է այն։ սակայն ինչպէս դպրոցին առաջ, նոյնպէս դպրոց եղած ժամանակը և անկէ ետքն ալ ըսուածը միշտ իրենն է, ուստի բնական է որ դպրոցը անոնց աջակցութեան մեծ իրաւունք ունենայ։ Այդ աջակցութիւնը ես կուզեմ հասատատել օրադրութեան տետրով մը՝ որ ամեն մէկ աշակերտաց պիտի տրուի, և որով ծնողք դպրոցական կենաց և յառաջդիմութեան տեղեկութիւն կ'առնեն ամեն ամիս, և մենք աշակերտաց դրսի և տան մէջ ունեցած վարուց ու աշխատութեանց ծանօթութիւն կ'առնենք նոյն իսկ ծնողներէն, և զանոնք

գործոյի հետ կապելով իրենց աջակցութեամբ, ընդհանուր բարեկարգութեան մեծ գործ մուծած կ'ըլլանք։ Ես մեծ յոյս ունիմ այս միջոցի վրայ։

Իմ այս համառօտ տեղեկագրիս նիւթէն, եթէ կարելի է զայս տեղեկագիրը անուանել, շատերը դպրոցներուս պիտճէի հետ մեծ կապ ունի։ Սակայն ասոնք դպրոցի պահանջներն են մշտական՝ զորս պետք է գործադրել առաջին անգամ որ կարելի և հնարաւոր ըլլայ...։

1893 Նոյ. 12
Ջմիւռնիա

Տեսուչ Ազգային Երկրորդ Վարժարանաց
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՌԱՓՈՂԻՄԷՈՍԵԱՆ

ՄԻՇԻԿԸՆ ԼՃԻ ԱՓՈԻՆՔԷՆ

Շիքակո, 24 Յուլիս 1894

ԱՆՋՐԵՒԱՌԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ. — Արուեստական միջոցաւ անձրեւ իջեցնել բաւական նորութիւն մ'է, և կասկած չունիմ թէ պարբերաբար հրատարակուած յօդուածներու միջոցաւ ընթերցող հասարակութիւնն տեղեկացած է այս նորելուկ գըրուելեան վերաբերութեամբ որ անձրեւաբեր ամպերն յօգուտ կը գործածէ ջրելու արտեր ու մարգատեղիներ։ Վաղուց անտի նկատուած էր որ պատերազմի դաշտին վերայ թնդանօթաց արձակուելէն վերջ սովորաբար կ'անձրեւէ։ Ինչ վերջ ընդունած ճշմարտութիւն մ'էր թէ ռումբք և ձայնական ալիք անձրեւի կաթիլներու տոգորեալ ամպերու միութիւնն կը խտացնէին և դողշահար ջրի կաթիլներ իրր անձրեւ վար կը թափին ուռոգելու երաշտահար արտօրեք ու այգիք։ Կերոյ մը գնդակներ՝ յատկապէս շինուած կազմածներու միջոցաւ կ'արձակուին դէպ ի վեր յերկինս։ Ոչքա կը պայթին անձրեւաբեր ամպերու մէջ որ իրենց ամբողջութիւնն յանկարծ կորսուանելով (disentegrate) կ'ակսի անձրեւել։ Ահաւասիկ այս իրողութենէն օգտելու նպատակաւ կազմուած են Անձրեւաբեր Ընկերութիւններ։ Ոչքա կը պայմանարկեն երկրագործներու և ագարակապետաց հետ յանձն առնելով այսքան արտաքար գեանի վրայ անձրեւ իջեցուցնել սաչափ գումարի մը փոխարէնն։ Սակայն դժբաղդաբար երբեմն կը պատահի որ փոխան ուռոգելու գետին մը արձրեւով կ'ողողեն զայն մեծամեծ վնասներ գործելով։ Քանի ամիսներ առաջ Ընկերութիւն մը ագարակապետի արտն ծովի մը վերա-

ծած էր։ Ագարակի տէրն բողոք բարձաւ դատարանի մը առջև և խնդիրը քննուելէ վերջ վճռուեցաւ որ Ընկերութիւնն իւր գործած վնասի փոխարէնն հատուցանէ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՈՑՆ ՍԿՐՆ ԱՌ ԸՆՏԱՆԵՑԵԱԼ ԱՆԱՍՈՒՆՍ.— Որպէս Ամերիկեան երկիրն նոյնպէս ևս ժողովրդեան քնութիւնն մեզ համար նոր են ու հետաքրքրաշարժ հանգամանօք լի։ Անոր իրողութիւնք չեն ազնուատոհմ չանց կարի բարձր դիներով ծախուիլն։ Գերեվաճառութեան ջնջուելէն առաջ Ամերիկեցի սևամորթի մը համար վճարուած գինն քաջատոհմիկ չան մը գնոյն բաղդատաբար ոչինչ էր։ Շատեր իրենց տածած սէրն առ ընտանեցեալ անասունս չափազանցութեան տարած են և երբեմն մինչև իսկ այնքան հեռի չափազանցութեան սահմանէ որ ծիծաղաշարժ հանգամանք մ'առած է յաւէտ և խընդուկ ու կողերու կոտրտուկ կը պատճառէ այս կարգի արտասովոր չնա–կատուասիրութեան մը հակիրճ պատմութիւնն։

Մօտերս Նիւ–Եօրքի մէջ կը մեռնի տիկին մը Ջընկընտա Ջըկըր անուամբ որ իր սրենակցաց իւրաքանչիւրին կը կտակէ մէկ մէկ տալէռ մինչ իւր սիրական շանը երեք հարիւր տալէռ։ Կտակին մէջ կան խօսքեր ու դժգոհանք իւր ազգակցաց մասին, մինչ գթալից և սիրազեղ խօսքեր ունի շանն համար՝ ևեթ. այսպիսեաւ Տիկին Ջըկըր նախամեծար կը համարի իւր փափկասուն ու սիրախնամ շնիկն մի քանի մօտաւոր ազգականներէ 300 առ 1 հաւնմատութեամբ։

Տանտիկինս, Տիկին Ր. Ֆ. արտասովոր կատուամոլ մ'է. արդէն իսկ երկու կատուներ ունէր. մին սև և միւսն մոխրագոյն զորս մայրական գորովով յանշափրս կը սիրէր ու կը հոգար, բնութիւնս մեզ այսինչ չափով սիրոյ զգացումն տուած է. սակայն մայրական սիրոյն կըսուի թէ չափ ու սահման չկրնար գծուիլ։ Տիկին Ֆ. դժբաղդաբար մայրիկ կոչուելու երջանիկ վայրկեանն վայելած չէր իւր կեանքի մէջ, և ուստի կատուներու վրայ կը շռայլէր իւր սերն ու գորովը։ Կատուաց մին Սիւթի Ուիլեըմ կը կոչէր, իսկ միւսն Թափսի։ Տիկին Ֆ. յաճախ գիրկը կ'առնէր ու խենթ կ'ըլլար վրանին։ Սիւթի Ուիլեըմն մորթային տկարութիւն մ'ունէր որ բաւական հոգ և անձկութիւն կ'պատճառէր. երբեմն ինձ խորհուրդ կը հարցնէր, սակայն անասնային տկարութիւններ դարմանելու վրայ ոչ և է հմտութիւն չունենալով և ոչ Տիկին Ֆ. անասնադարման բժիշկի մը յանձնարարելու ալ անպատշաճութիւնն նկատելով խուսափողա–

կան պատասխաններով կատուներու վրայ բացուած խօսակցութեան վերջ տալ կը ջանայի։

«Օ՛ Միսթըր Ըլսէյսիըն, ըսաւ մի օր Տիկ. Ֆ. չեմ կըրնար բաժնուիլ Սիւթի Ոխլեըմէս եթէ աչխարհն մինչ իսկ կորուսանել հարկ ըլլայ. կանխաւ իրեն ըսած էի թէ քանի որ Ոխլեըմի մաչկացաւն իւր անճանճիր խնամոց ու հոգատարութեան ներքև չէր ապաքիներ այլ ևս հարկ չկար զայն պահել և ուստի Տիկ. Ֆ. վերև յիչուածն ըսաւ իրր պատասխան իմ խոնարհ թելադրութեան։

Քանի օր առաջ վերյիչեալ ծայր պարմանօք իմացայ թէ Տիկ. Ֆ. մի այլ կատու ևս ոդեգրած է. իսկ պարոն մը խոստացած է չորրորդ կատու մը բերել իրր նուէր և սիկինն ընաւ առարկութիւն յարուցած չէ և հետևապէս կրնանք ամենայն հաւանականութեամբ յուսալ թէ Տիկ. Ֆ. իւր երջանկութեան զազանակէտն պիտի հասնի ընդ հուպ։

Ամարնային արձակուրդի մէջտեղին կարճ ժամանակի մը համար Առողջապահական քննիչի պաշտօնով պարապելեցայ և այդ առթիւ քանիցս պատեհութիւն ունեցայ լաւ ևս իմանալու այն սիրոյ աստիճանն որով Ամերիկացիք կը վերաբերին ընտանի անասնոց հետ։ Մի օր առն մը գացած էի պատուաստի նըկատմամբ։ Հարցուփորձ ընել. առն աղչիկն առջևս ելաւ և հարցմանս ի պատասխան ժպտելով ըսաւ. — Օ՛, մենք ամէնքս ալ պատուաստուած ենք մեր կատուէն զատ.» և մի այլ առթիւ տանտիկին մը մինչ մեզնէն հարցման կ՛պատասխաներ ընտանեաց համայն անդամոց կողմէն՝ ըսաւ. — «Այս անցեալ ձմեռ ամենքս ալ յանդուգն պատուաստեցանք բացի սա չնչէն (մատնանիշ ընելով Նիւֆաունտ լէնացի շունն որ սիրուհւոյն քով կեցած էր։)

Այս երկու պատասխանք ևս թէև ընդ խաղ ըսուած խօսքեր են, այնու հանդերձ մի տեսակ դաղափար կրնան տար լաւ ևս ըմբռնելու չանց ու կատուաց բռնած դիրքն ընտանեկան յարկերու ներքև։

Մի քանի շաբաթ առաջ քաղաքիս աղդեցիկ թերթերէ մին իրր մի սիւնակ նուիրուած էր, թերթին ամենակարևոր բաժնին մէջ, մանրամասնօրէն նկարագրելու թատիտիկ, կամ լաւ ևս զրօսաչրջիկ, չան մը կենսագիրը և այցելած տեղերն։ Գամ չափազանց կը սիրէ եղեր չոդեկոտքով ճամրորդել, և պաշտօնեայք կը սիրեն պինքը ու ամէն չանք կը թափեն օրալէս դի իրենց վը-

դարանդի (tramp) ուղեկիցն հանդիսա զգայ, իբր 10,000 մղոն ճամբորդած էր Միստըր Պամ. բազմաթիւ բարեկամներ ունեցած էր. այս պարոններէն մին մինչև անգամ չան այցաքարդն չինել տուած էր, այնպէս որ վերոյիշեալ թերթի լրաբերն, Շիքագոյի կայարանն ժամանած ին պէս, երբ դնաց Միստըր Պամի այցելել հարկ չզգաց իր անունը հարցուներու նեղութիւնն կրել. Տարակոյս չկայ թէ Տէյլի Նէ-ի խմբագրութեան յատուկ հեռագիր տրուած էր Միստըր Պամի Շիքագո այցելութիւնն ծանուցանելով։

Պամ Արևմուտք կուզար և մտադրած է եղեր ամառն ի Նիւ-Եորք անցնել։

* * *

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԵԻ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ. — Բնաւ կասկած չկայ թէ ապագայի երկրագործք պիտի սկսին գործածել զելեկտրականութեան և ուժածին կամ ուժարձակ մեքենայք երկրագործական գործեաց դասակարգին մէջ պիտի հաշուին, կամերու և արօրներու նման։ Եւ այն ծանր ու ըզժնդակ աշխատութիւնն զոր երկրագործն ստիպեալ էր կրել խոստմնոյ մօտաւոր ապագայի մը մէջ մեծաւ մասամբ պիտի կատարուի ելեկտրական հոսանքի մը միջոցաւ որ ոչ թէ միայն հնձելու այլ հունձքն գործնականապէս ամեցնելու պիտի ծառայէ։

Սքանչելի արդիւնք տեսնուած է ելեկտրականութեան տնկոց ամման վրայ ունեցած ազդեցութեան մասին կատարուած փորձերէ։ Գերման բրօֆէսըր մը սահմանափակ գետնի վերայ խտացեալ ելեկտրականութեան միջոցաւ գտաւ թէ հասարակ ցորենի հասկերուն հատիկներու ծանրութիւնն 28 — 56 առ հարիւր արտասովոր ամուր մը ցոյց կուտար և 16 — 60 % յարդի ծանրութեան առաւելութիւն մը։

Գիշերուան միջոցին տուներէն ելեկտրական լուսոյ ազդեցութեան ենթարկելով գանուեցաւ թէ տնկոց գետնէն ծծած սընուցիչ նիւթն սկսաւ չորուն ակաւ չարունակաբար նոյնանալ (assimilate) և այդպիսեաւ ամիլ անդադար։ Սակայն հարկ է նկատել թէ, ինչպէս տնկոց մէջ բնական պայմաններու ներքև, նոյնացումն և աճումն միոխիխաուելով օրուան տարբեր ժամանակներու միջոցին, հիւսկէններու ամիլն ու զարգանալը, կրկին ազդեցութեանց ներքև, չկրնար ամբողջովին օգտակար ըլլալ։

Սերմունքը ցանուելէ առաջ եկեղեցականացուցին և այսպէս տեսնուեցաւ որ երբոր սերմն եկեղեցական հոսանքի մը ազդման կենթարկուի, սոսկ մի քանի րոպէ, յայնժամ իրենց ամման արագութիւնն զրեթէ կը կրկնապատկուի։

Կը տեղեկանամք թէ ի Գաղիա գինուոյ մէջէն եկեղեցական հոսանքներ կ'անցուընեն որոյ չնորհիւ ըմպելին երկար տաեն կրնայ պահուիլ, և այն կարգի գինիք որք ձեռաուելու վրայ են սոյն դրութեամբ կրնան աւրուելէ պահուիլ։

Ալքօհօլի բաղադրիչ տարերք ևս եկեղեցական հոսանաց ազդեցութեամբ կարճ ժամանակի մը մէջ ալքօհօլի կը դառնան. այնպէս որ կարգ մը ոգելից ըմպելիք որք ալքօհօլ կը պարունակեն դեռ ևս անկատար վիճակի մէջ, կրնան եկեղեցականութեան ենթարկուելով դիւրաւ ալքօհօլի փոխուիլ և այդպէս ըմպելին ախորժահամ ընծայել։

(Շարունակելի) Ն. Ե. ԴԱՍՏԱԿԵԱՆ

ԻՄ ԼԱՑԸ

Երբ կոյտ-կոյտ թախիծք իմ սիրտ ճգմել գան,
Ցուսահատ ժամերս դարեր լինճ դառնան.
Սեւ սեւ իմ յուզմանց ո՞ւմ մխակ դարմանն
Աղի արտասուքս են որ աչքիս խոյս տան։

Երբ մթին պատրանք ու նախանձոտ բաղդ
Գան մթագնելու իմ օրեր զուարթ
Առանց խնայելու իմ կեանցս վարդ
Արտասուքս են որ տան միայն ցաւոցս ջարդ։

Երբ չարաչեզուն իւր խօսքերով բիրտ
Գայ արիւնելու իմ վիրաւոր սիրտ,
Փոխարինելու անկարող զոլով
Շատանամ միայն դառնագին լացով։

Ու երբ արտասուեմ ես տկար հակ
Թեթեւի ամէն վիշտ ու տառապանք
Նոր ոյժ զգամ դէմ պայքարին կեանց
Քա՞նի փղայից այս կեանք՝ Տէր Աստուած։

ՇՈՒՇԱՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ· Պոլիս 12 Սեպտեմբեր 1894

Բաբեկո՛, Շատ տաք, չատ հրատապ է միջավայրս։ Բոցեր կը պաշարեն, պիտի լափեն զիս։ Հրդեհ է· · · ի՞նչ ընեմ· · · ջո՛ւր, ջո՛ւր կ'պահպի։ Կ'այրի սիրտս, կ'սարսռի մարմինս այս նորահաս պատահարին առջև։ Հրեղէն լեզուներ կ'թռչտին չուրջս· ա–զիոզորմ ճիչ ու աղաղակ, ողբ ու կոծ կ'լսուին ամեն կողմէ։ Ընդհանուր է ահաւիրքը։ Խառն ի խուռն խոյս կ'տան մար–դի՛կ, կիներ, մանկիկներ լալագին· այս ծրար մը չալկած, ու–րիշ մը զամբիւղ բռնած, մին երեխայ մը գրկած, չատեր աւել մը, չուան մը, աննշան իրեր · · · ո՞ւր կ'դիմեն գունդագունդ, մոլորագին ու ահաբեկ, ո՞ւր · · · բլուրներն, լեռներն, և ջո՛ւր, ջո՛ւր կ'պռաւան։ Եւ ահա կ'գլորին հրչէջներ, կ'խիզախեն ջրհան–կիրներ · · · ո՞ւր · · · կրակը մարելու · · · ի՞նչով · · · չունչո՛վ, թշուառներուն արտասուքո՞վ, ջո՛ւր, ջո՛ւր · · · ծովը ջուր չկայ։ Արդէն խասգեղ բոցակեզ հնոց մ'է · · · կ'բռնկի, կ'վառի, կ'սպառի չուտ ինչ որ արդէն սարիներու հալ ու մաշով դիւ–րաւառ նիւթ, աւեթ դարձած է · · ·։ Եւ բնական տարրը, ջուրը, կ'պակսի ուրիշ տարր մը, հուրը, մարելու համար, մի Տէր–քոսեան խողովակներու բանալիքը չեն գտնուիր։ Ինչ արդարա–ցուցիչ պատճառ։ Ձարտար խասգեղցին կ'մնայ անճարակ կրա–կին առջև · · · կ'սիրէ իր վաղեմի փառքն երգել քան կենաց անմիջական պիտոյքը հոգալ · · · ջո՞ւր։ Եւ միթէ մեղադրելի՞ է· յիղակարծ և ահաւոր արկածներու տպաւորութեան ներքև տակաւ մարդիկ ձեռնպահ և ուշթափ կ'մնան · · · կ'մնայ նաև մարդկային դառն փորձառութեան, գործունէութեան, դիտոյն և ողբմասիրութեան դարմանել ջրի և մաքի բանալիքն պա–կասութենէ յառաջ եկած վնասներն։

Եւ սակայն, բարեկամ, ինչ է այդ խասգեղի կրակն Մեծա–եալ–Նահանգաց անտառային ահեղաշունչ հրդեհին մօտ՝ եթէ ոչ կայծ մը, աղօտ նշոյլ մը· մոմի չող մը գեհենի փայլակներու մօտ, օր այս օրերս երեսունի չափ քաղաքներ մոխիր դարձուց՝ ի Մինեսօթա, Միչիկան և Վիսքօզին, և հազարի չափ ածխա–ցած դիակներ թողուց։ Անկո՛ւր, ահաւելի՛ տեսարան այն երկրին

համար անգամ ուր ամեն ինչ փարթամ է և հսկայական, ուր մեքենան կ'յաւակնի զսպել ու նուաճել ամեն բնական հրէշ։ Ջուր չէր որ կ'պակսէր մարելու համար այն հրեղէն ծուխը, որու բոցաշունչ կոհակներն չրջապատ անտառներէն խուժելով հովին սաստկութեամբ կ'սուրային ու կ'չրջապատէին չէն ու հոյակապ քաղաքներ և մարդկային անթիւ էակներ. ջուր չէր որ կ'պակսէր, այլ բոցաշունչ վիշապին դէմ մարդկային կարողութիւն։ Բայց և այնպէս հրաչէկ չրջանակի մը մէջ բռնուած անհամար բնակիչներու մէջ՝ կենաց կորուստն՝ թէև ողբալի և արդահատելի, համեմատաբար այնքան մեծ չերեւիր։ Վասն զի ջրուղիներու բանալի չէին փնտռեր այդ յանդուգն և հնարագէտ զբօսնողներն, այլ ազատումի հնարը։ Եւ կայծակներու ու բոցերու տեղատարափին ներքև՝ չատեր կ'յաջողին ազատիլ. վայրաչարժեր կ'չարժին ամեն կողմէ, կ'սուրան ու կ'որոտան չոգեկառքեր և անհամար դժբաղդ արարածներ ապահով պատսպարան կ'գտնեն։ Եւ քանի՛ հիւանդի է մանաւանդ Ռուդ կառավարին անվեհերութիւնն, որով Հինգլի քաղքէն իր կառախումբն ապաստանող երեք հարիւր հոգի հրակէզ դերեզմանէ մը կ'ազատէ՝ հինգ վեց մղոն տեղ՝ կրակին հետ սոսկալի արշաւ մը մղելով, և ի վերջ բոցավառ անջրպետէ մը կ'անցնի կ'հասնի լճակի մը մօտ՝ կրակէն միքանի վայրկեան առաջ, և ինք, որ անտարակոյս պիտի տոչորէր եթէ փոսպանն անդադար իր մարմինը ջրով չղողդէր, ընչասպառ կ'ինկնայ մահամերձ վիճակի մէջ։

Քանի մխիթարական է գէթ տեսնել մարդկային եսամոլութենէ և նիւթապաշտութենէ ծագած չարեաց և բնութեան պատճառած աւերումներուն մէջ անձնուիրութիւն ազգասիրի սքանչելի գործեր։

ՇԱՀՆՈՒՐ

13 Սեպ.

Բաբելաց, Ճշմարիտն՝ անհանդուրժելի կ'դառնան բնութեան անագորոյն կատակները։ Եթէ ոչ մարդ մարդու, աղդ աղգի դէմ, նա բացած կ'երևի անհաչտ մարտ մը մեզ ոչ ըղրմելի արարածներու դէմ։ Երկրաշարժ, կրակ, մին քան զմիւսն ահարկու, կ'կործանեն, կ'այրեն մեզ։ Միթէ տարին չէ՞ ըսել՝ մեր աչքին առջև բերելով համաճարակներ, ողողումներ, չարժեր ու կրակներ, փոթորիկներ, որ բնութիւնն կ'ուրէք ստէպ ինչ որ մարդ կ'չինէ այնքան նեղութեամբ, այն բնութիւնն՝ որու օրէնքին և ներընչումներուն հետևելու կ'յորդորէ կ'խրատէ մեզ

իմաստունն, այն բնութիւն՝ որու անուշութիւններն ու չքեղութիւններն դարերէ ի վեր կ'երգէ բանաստիւսը։ Է՛հ, անո՛ւշ ու չքնա՛ղ, միթէ երբէք եղա՛ծ է մարդկութեան համար բնութիւնը, քանի որ իրեն յատուկ խորհրդաւոր մէջոցներով կ'թափէ մեր գլխուն կրակ, մոխիր, կ'չանըէ մեզ թոյն, աղէտ ու ախտեր, ծնելով անդադար կենաց ու մահուան ղոհեր՝ որ իր ծոցը կ'շրուներակեն արիւնռուչտ պայքար մը։

Կան նաև դրական մարդիկ, բարեկամ, որ քերթողին վարդապոյն ակնոցով չեն նայիր բնութեան դէմքն, զոր չատ տգեղ, դաժան և անգութ կ'գտնեն։ Իր ապառաժուտ սարերն, իր անյատակ անդունդներն, իր ահեղագոչ ջրվէժներն, որ այնքան հրապոյր ու վսեմութիւն ունէին Շադօպրեանի համար, իր գիշակեր գազաններն, իր փշաէտ ծաղիկներն, իր թունաւոր իժերն չեն զրաւեր իրենց սիրտն ու միտքը, և ստէպ կոչում կ'ընեն արուեստին որ ուղղէ գեղեցկացնէ այդ պղծութիւն բնութեան վայրենութիւնները։ Եւ անուանի անգլիացի քննադատ մը՝ Օսկար Ուայլտ՝ երկար յօդուած մը գրած է ցոյց տալու համար, որ ամեն արուեստագէտ՝ գրիչ, վրձին, դրոց, նուագարան ի ձեռին, կ'ներկեն, կ'չպարեն, կ'գեղազարդեն, կ'նուագեն բըռնութեան այլ և այլ ահռելի տեսարաններն ու արարածներն այնպէս որ ինքնածին, ստացպատիր պատկերներ մեզ կը ներկայեն, պատկերներ՝ որ անգին են և հրապուրելի։ Իսկ աւելի նշանաւոր հեղինակ մը· մեծ խորհող մը, Ս· Միլ, աւելի յառաջ կ'երթայ և աչխարհը կ'նկատէ իբրև քաոս մը, սև գործերու կայան մը, և մարդս՝ բնութեան անգիտակ և անագորոյն զօրութեանց խաղալիկ մը։ Կ'փափաքի՞ս իր նկարագրին մի աղօտ ու համառօտ նմոյշն, (կրճռկան փոքրիկ դրքէն) ահա նշանակեմ։ — Ճչհարիտն՝ բնութեան առ օրին գործերն են այն ամեն բաներն որոց համար մարդիկ օրինական ծանր պատիժներ կ'կրեն։ Մարդկային օրինաց համեմատ սպաննութիւնն՝ որ ամենէ մեծ ոճիրն է, բնութիւնն կ'կատարէ մի անգամ ամեն կենդանի էակի վրայ, և ստէպ այնպիսի երկարատև տանջանօք զոր նշանաւոր հրէշներ միայն դիտմամբ ի գործ դրած են իրենց նմաններուն դէմ։ Եւ բնութեան տնօրինած պատիժներն սոսկալի են։ Բնութիւնը կ'ջարդէ, կ'կոտորէ մարդիկն, իբրև որս կ'նետէ վայրենի կենդանիներու կոկորդը, մահու չափ կ'այրէ, քարերու ներքև կ'ճզմէ՝ քրիստոնէութեան առաջին մարտիրոսին պէս, սովամահ կ'տանջէ, սառնամանեաց տակ կ'գլորէ կ'թաղէ, իր

հոսումներով արագ կամ ծանր թռոյն մը կ'ներշնչէ . . . : Այս ամենն բնութիւնը կ'կատարէ բոլորովին անզգայ, անիրաւ կերպով և իր սլաքները կ'արձակէ անխտիր ամենէ ազնիւ և ամենէ անարդ արարածներու դէմ հաւասարապէս. ատկէ անոնց դէմ որ մարդասիրական ընտիր գործերու ձեռնարկած են: Ահա այսպէս է բնութեան ընթացքն կենաց հետ: Աչ ու ահեակ կը հնձէ լաւն ու վատն: Աչխարհիս երեսն մարդ մ'այն ինչ կ'ծնի որ ուրիշ մը գերեզման կ'իջնէ: Ոչ միայն կեանքեր կ'զրաւէ, այլ և կ'զրաւէ կեանքը պահելու միջոցները: Լոկ ուրական մ'ամբողջ եղանակին յոյսերը կ'ջնջէ, յորդում մը գաւառներ կ'ողղէ· քիմիական փոփոխութիւն մը տունկի մը արմատին մէջ միլիոնաւոր մարդեր սովի կ'մատնէ: Ծովու կոհակներն՝ աւազակներու պէս, հարուստին և աղքատին իչքը կ'կլլեն՝ ատկէ մէյն և միւսին մահաբեր հարուածներ տալով: Այժն ինչ, վերջապէս, զոր անզգամներ կ'կատարեն կենաց և ընչից դէմ, բնական գործակներն ընդարձակագոյն ասպարիզի մէջ ի գործ կ'դնեն: Հապա հրետանիներու չափ զոհեր կ'տանին կազային բորբոքումներ· հապա ժանտախտն ու հնտախտն չատ աւելի մահեր կ'պատճառեն քան մարդկային թռոյներ: —

Եւ այսուհետև, բարեկամ, եթէ կամք ունիս, քարոզէ թէ մարդս պարտի բնութեան հետևիլ, անոր չնորհապարտ մնալ, բնութենէ բարութեան, բարոյականի և իմաստութեան դասեր ու հրահանգներ քաղել:

ՆՈՁՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

. . . . խմբագիր « Արեւելեան Մամուլ »ի . . . ն

Վարչութիւնս խնդրումէ ձեզմէ . . . խմբագիր, որ թռոյլ տաք, ձեր պատուական Հանդիսի միջոցաւ չնորհակալութիւն յայտնել, Պարոն Պօղոս Նալչալեանին, որ ինչնակամ բարեհաճեցաւ նուիրել տեղւոյս Օրիորդական Վարժարանին, մի օրինակ « Արեւելեան Մամուլ »ի:

Այսուհ, խնդրումէ նաև Պ. Պ. խմբագիրներէն, չբատարակիչներէն և բարեսէր մարդկանց, որ ամէն մէկը, եթէ կ'բարեհաճին մի, մի, օրինակ գիրք, կամ լրագիր, թռոյ նուիրեն մեր Գրադարանին, որոնց Վարչութիւնս կ'յայտնէ իւր ջերմ չնորհակալութիւնը:

Հասցէ՝ Bibliotheque Arménien de Recht — Perse

Ռաշտ
3|15 Օգոստոս 1894.

Ռաշտի Ընթերցարանաց Ընկ·
Պաշտօնական Քարտուղար, Ն-ի-ե-ա-ն
Տ. ՅՈՎՆԱՓԱՆ

ԼՐԱԲԵՐ

ԵԹԷ կուսակցութիւններն, մանաւանդ յԱնգլիա, սկզբունքի, չահու և մտային ու բարոյական տրամադրութեանց վրայ հիմնուած են, պարտ է ըսել որ՝ ըստ պարագայից՝ կ'փոխեն գոյն և ուղղութիւն, քանի որ իրենց էութեան հիմերն այլափոխութեան ենթակայ են։ Մէն մի կուսակցութեան նպատակն է ժողովրդեան մտքին ու սրտին վրայ գերակշիռ իշխանութիւն մը ստանալ և ըստ այնմ իր ձգտիցն գործադրութիւնն ապահովել։ Եւ ըստ որում ամբողջ ժողովուրդ մը չէ կարող մի և նոյն դաւանանքն ունենալ ընկերային և քաղաքական խընդիրներու վրայ, կ'հետևի ասոր որ ամեն կուսակցութիւն իր յատուկ ծրագիրն ու նշանաբանն ունի։ Սակայն որքան ժողովրդեան մտաւորական զարգացման աստիճանը բարձրանայ, որքան կենսական խնդիրները պարզուին, այնքան կուսակցական կռտորակներն, հետևապէս և երկրորդական կարևորութիւնն ունեցող հարցեր կ'նուազին ու կ'չնչուին հանրօգուտ բարօրութեան գաղափարին առջև։ Անգլիա կուսակցական դանազան վիճակներէ անցնելէ ետև, այսօր բաժնուած է քաղաքականապէս երկու հատուածներու, որ իրարու դէմ կ'մաքառին խորհրդարանական ասպարիզի վրայ, այս է պահպանողական, որ երեսմն ալ կ'կոչուէր իրև յետադիմական հատուած, և որ հետզհետէ, լուսաւորութեան բերմամբ, դիրք փոխելով՝ կ'հակի աժմ յաջորդական զարգացման գաղափարին, և ազատական՝ որ հիմնական բարեփոխումներու կուսակից՝ արմատական ձկտումներ կը դաւանի։ Թէ մին և թէ միւսն՝ կ'չանան ուրեմն հասարակաց կարծեաց տիրանալ և մեծամասնութեան մը գլուխն անցնիլ՝ պարզելով իրենց վերբերական սկզբունքն, խորհուրդներն և կոչում ընելով ժողովրդեան՝ յանուն իր իսկական չահերուն, պետութեան պայծառութեան, ընկերութեան բարգաւաճման և մերթ՝ երբ ճարահատ մնան, կրօնական և բարոյական հատատալեաց։

Ներկայ պարագայից մէջ՝ Անգլիա թէ իրլանտական և թէ մօտալուտ ընդհանուր ընտրութեաց առթիւ՝ տագնապալի ժամանակ մը կ'անցունէ։ Ժողովուրդը բաժնուած է պահպանական և ազատական կուսակցութեանց մէջ, լիովին բացայայտ չիննելով թէ ո՞ր կողմը ի վերջ պիտի տանի յաղթանակն։ Այս ա-

նատուգութենէ ահաբեկ՝ երկու կուսակցութիւն ամեն օրինական միջոցներ ի գործ կ'դնեն և օրագիրներու, ատենաբաններու և ակումբներու չնորհիւ կ'ջանան իրենց դատին յաջողութիւնն ապահովել՝ և որչեալ ժամուն կառավարութեան ղեկը ձեռք առնուլ։ Արդ՝ ինչպէս պահպանական, նոյնպէս ազատական կուսակցութեան մէջ հակագործութիւն մը (réaction) կը նշմարուի դէպ ի հին գաղափարներ։ Բաւական չեն համարուիր ընկերային չահերու գրգիռն՝ սիրտերու կրօնական թելերն ալ զարնելու եռանդ մը կ'տեսնուի։ Այս նիւթապաշտ, իրապաշտ դարուս մէջ՝ կրօնական զգացման տկարացումն մեծ երկիւղ կ'ազդէ անգլիական կրօնասէր ժողովրդեան, թէև զանազան դաւանութեանց հետևորդ։ Երկիւղի առաջին զանգակն զարկաւ ալևորն Կլադստօն՝ որու քաղաքագիտական հանճարն իր աստուածաբանական ուսմանց դրոշմը միշտ կ'կրէ։ Իր ոսոխն՝ ըրտ Սալզպըրի՝ ետ չմնաց, և կոչում ըրաւ մօտ օրերս այն Անգլիոյ հին բարեպաշտութեան որով այնքան նշանաւոր գործեր կատարած են իր գաւակներն։ Մին՝ Ս. Գրոց մէջ Տարվինեան բարեկրջութեան օրէնքը փնտռեց, միւսն գիտութեան մոլորումները նշանակեց և անոր անսխալականութիւնը ժխտեց։ Այս սըլաքներն չեն կրնար անշուշտ վիրաւորել գիտութիւնն՝ որ առանց կուսակցական ոգւոյ, կ'շարունակէ անվրէպ իր չաւիղն, սակայն նշանակութիւն ունին ընտրական պայքարին ժամանակ և կրնան խզմահար սրտեր մղել այն կողմն՝ որ կրօնական սկզբունքը կ'գգուէ ու կ'պաշտէ, կամ այնպէս ձևացնել երբ իր ծրագրին չատ նպաստաւոր կ'գտնէ։ Վասն զի՝ ինչպէս այգլիացի հեղինակ մը կ'գրէ, չատեր դիտեն որ լորտ Ռոզպըրիի, Սըր Ուիլյըմ Հարքուրդի, Պ. Ճօհն Մըրլէյի պէս մարդիկ այնքան չեն փայլիր իրենց բարեպաշտական զգացմամբ։ Եւ ահա օրագիրներ կ'ներքողեն այն յայտարարութիւններն որ գիտութեան վրիպակները վերկ'հանեն, ահա նոր ոյժ մը, նոր նեցուկ մը կ'ստանան կուսակցութիւններն ժողովրդեան հոգւոյն կամ քուէին մէջ, ահա այսպէս մեծ գլուխներ անգամ՝ երբ խնդիրն կուսակցական նպատակ մ'ունի, նոյն իսկ կրօնն իբրև գործի, իբրև ղէնք կը գործածեն, որպէս զի իրենց դատն հիմնաւոր կամ անհիմն յաղթանակէ, թէև իրօք՝ կրօնի ու կրօնաւորին գործունէութեան սահմանն է հոգին ու տառարն և չէ թէ քուէտուփը։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Մ. Մ.Ա.Մ.ՈՒՐԵԱՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻՕԵԷՆԻՍ

(GRANDS MAGASINS DIOGENIS)

Պատիւ ունինք ծանուցանել քաղաքիս Պատ. Հասարակութեան թէ ի վաճառ դրած ենք **ԱՄԵՆ** *տեսակ ապրանք* **ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ** *գներով, այնքան աժան որ գնողներու* **ԱՆՀԱԻԱՏԱԼԻ** *պիտի երեւան։*

Ապրանքներու գիները այսքան կտրելնուս պատճառը նոր գալիքներու տեղ պատրաստելու համար է։

Պատ. Հասարակութիւնը սրբան չատագէ այնքան չահաւոր պիտի ելնէ։

ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

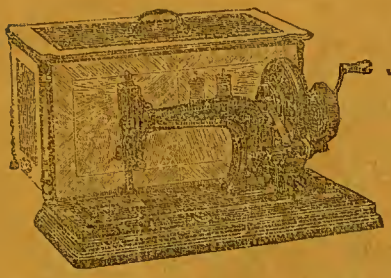

ՄԹՐՆՑ· ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ

Ն. Ժ. ԲԱՔԱՐԱՔԻ ԵՒ ԸՆԿ·

Ցուց· Թաղ 91 — Շիլեֆինոց 34

Գ.Նոթ, Քեփե-Ալթը 32/34

Մարդ կրնայ ամէն տեսակ կարի մեքենաներու տէր լինել, ՄԻՄԻԱՑՆ չբաթական 1/2 մէճիտ վճարելով։

Կօշկակարներու, դերձակներու և ճերմակեղէնի կարուհիներու համար՝ կարի մեքենաներու նոր ախՃԻԲ ատեն, ամեն տարի, ամեն դիբրին և առանց ճայնի է։

Մեր վաճառատանէն ծախուած ամէն մեքենայ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ է։

Մեր ամէն յաձախորդներուն ՁՐի դատաստութիւնն և մեքենաներու նորոգութիւնն։

Ամէն տեսակ մեքենաներու նորոգութիւն։

Ասեղ, դերձան, իւղ չափաւոր գներով։

Համոզուելու համար ԱՆԴԱՄ ՄԸ ՄԻԱՑՆ այցելել պէտք է։

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԻՋՄԻՐի համար — Արժեքին կէսը կանխիկ և մնացեալ կէսը երեք ամիսն։

ԻՋՄԻՐԼԻ ԴՈՒՐՍ — կանխիկ։

Ամեն անոնք որ փափաքին հաստատուն և ճաշակաւոր ու միանգամայն խիստ չափաւոր գիններով՝ կազմեալ գրքեր ունենալ Թող գիմեն, 1857ի իվեր հաստատեալ, Էլմանկէիքոն Յուննց գպրոցին անցքին մէջ Թիւ 8

առ ՍՓԱՆԱՍ ԱՆԿԷԼԻՏԻՍ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆ

ՁԱՐԵՀ ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ

Հայոց Թաղ, Բեշիկթաշ ճապրե

Ամեն տեսակ դեղերու մեծ խնամք պատրաստութիւն

Չափաւոր գիներ

Դատառներէ եկած հիւանդներու ամեն դիւրութիւն կը տրուի, իրենց հիւանդութեանց տեսակին յարմար բժիշկներ կը ներկայացուին և անոնց պէտք եղած դեղերը մինչև իսկ դատառները կը ղրկուին։

ԱՆԿԼՕ–ԻՍԹԸՐՆ

ՓՕ–ՕՐԻՐԱԹԻՑ ՓՕՄՐԱՆԻ ԼԻՄԻԹԸՑ

Ցրտնկաց Ըող

ԿԱՐԵԻՈՐ ԱԶԳ

Դիմեցէք մեր ընդարձակ վաճառատունը ինչ բանէ որ պէտք ունենաք, հագուստեղէնէ ինչպէս ուտեստեղէնէ, կամ կարասիէ ինչպէս հօտեզնէ, պատրաստ հագուստներէ ինչպէս խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ պիտոյքներէ, զանազան բրդեղէնէ և մետաքսեղէնէ ինչպէս ղարգարանքի առարկաներէ, վերջապէս ԱՄԵՆ ԻՆՉԷ որ ձեր մտքէն ու երեւակայութենէն կրնայ անցնիլ։

Կրկնակի ԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ պիտի գտնէք, որովհետեւ մեր ապրանաց տեսակութիւնը ինչպէս նաեւ գնելու անհամեմատ աժնութիւնք հանրածանօթ են։

ՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ը՛ՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

(L'UNION)

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ՀԻՄՆԵԱԼ 1828 Ի՝Ն

Ընկերական Դրամագլուխ և Պահեստի Ցր. $ 2.000,000

ԻՒՆՈՅՆ ապահովագրական ընկերութիւնս նկատելով որ Անգլ. ընկերութիւնները իրենց արդի սակադինէն 30էն 50 % զեղչ մը կ'ընեն, պատիւ ունի ծանուցանելու իւր բազմաթիւ յաճախորդներուն և արդյ հասարակութեան թէ պատրաստ է շնորհել յաւելուածական 20 % զեղչ մը այն գումարին վրայ զոր Անգլ. ընկերութիւնները կ'ստանան իրենց սովորական 30 % զեղչը ընելէ յետոյ։

ԺԱՆ Բ. ՊՕՍԿՕՎԻՉ
JEAN P. BOSCOWICH

Ընդհանուր Գործակալ Զմիւռնիոյ

ԼԱ ՖՐԱՆՔՖՕՐԹՈՒԱԶ

(LA FRANCFORTOISE)

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆԿՖՈՐԹ

Դրամագլուխ ֆր. 6,250,000 Պահեստ տուր 1,270,312 ֆր.

Ընկերութիւնս կ՚ապահովագրէ չոգենաւով ուղարկելի ամեն տպրանք, ինչպէս և դրամածրար, ևայլն դիւրամատչելի պայմաններով։

Գնոց և այլ ամեն տեղեկութեանց համար կը հրաւիրուին դիմել առ ընդհանուր գործակալն Զմիւռնիոյ և շրջակայից Վէնեան Յեղիազեր,

ԾԱԿՈՐ Գ. ՎԷՄԵԱՆ

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

ԳԱՐԼՕ ՊՈՒՔՄԻՋԵԱՆ

Ֆրանկոյ թաղ, կէս-լահաղլեաի 7,

Սոյն գործատան մէջ մեծ իմամք և գեղարուեստական յաջողակութեամբ կը շինուին ամեն տեսակ պատկերներ ալլ և ալլ մեծութեամբ, պատկերաց վերարտադրութիւնք և մեծացնուած։ Կը ծախուին ամեն տեսակ լուսանկարչութեան վերաբերեալ մեքենաներ և ալլ գործիքներ վերջին դրութեամբ կատարելագործուած։

Փափաքողաց մասնաւոր արուեստահաստութիւն.

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Արգոյ հատարակութեան թէ՝ ամիջական կերպով կը դարմանեմ ոսկւոյի ամեն անտանելի ցաւերը։ Ակռաներու փտած մասերը կը լեցնեմ փուխրիկնը ինչ վիճակի մէջ որ ալ ըլլայ, ջղերուն անպէտութիւն տալու համար մի քանի անգամ միայն դարմանելով։ Լցուած ակռան ապագային ոչ պիտի ցաւի, ո՛չ պիտի մաշի և ո՛չ պիտի թափի։

Ա՛յն անձինք որ քանիցս կեղծ ակռաներ չինել տուած են և միշտ դժգոհ մնացած, թող հանգիստ անգամ մը ինձ դիմեն և ես պատրաստ եմ մինչև իսկ ՄԱՇԱՏ ու անղօր լինտերու վրայ ղետեղել ակռաներու ամբողջ շարեր և կամ անջատ ակռաներ, առանց դիմելու թելերու յողնեցուցիչ գործածութեան։

Նոր դրութեամբ կը հատատեմ ակռաներու ամբողջ շարեր անդլիական քառչուքի վրայ։ Ա՛յս դրութեամբ քիմքին իր ՃԱՇԱԿԸ և լեզուն իր ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐՈՎՆ ու ՆՐԲՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ կը պահեն։

Փտած ակռաներու արմատներն անվնասական կերպով և առանց ցաւ պատճառելու կը հանեմ։

Փափաքողք կրնան դիմել Պաստախանէ փողոց, թիւ 120, 8-12 կ. Ա. և 1-7 կ. ե.

ՏԻԳՐԱՆ ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԷ

Շատ բարև Աղջ. Տիկիններու և Նազելի Օրիորդներու

Եթէ կուզէք ձեր փափուկ մատներու տակ, գեղեցիկ, ձևաւոր, կոկիկ և աղուոր վերջին նորաձևութեանց համաձայն ԹՈՐՇՈՆի գործիք մ'ունենալ, որ ձեր պարապոյ ժամերուն փոքր ֆէդնէրով, գոյնզգոյն գնդասեղներով, ծովագոյն կամ վարդագոյն թղթի վրայ, ըէթէր, ըէթէր ներդաշնակութեամբ, ձեր մատներու ճարտարութիւնն ցոյց տալ, պարտիք հատ մը առնել իմ չինած ԹՈՐՇՈՆի բարձերէն, զորս վերջին կատարելութեան հասուցած եմ, որու ապացոյցն է՝ Ցրանկաց թագը նշանաւոր վաճառատանց մէջ իմ չինածներուս ի վաճառ ղրուիլն, և որու նմանը իզմիրի մէջ ոչ ոք կարող է չինել։

Ասկեց զատ՝

Մտադիր եմ 1900ի Բարիզի մէջ բացուելիք արհեստական ցուցահանդեսին հատ մը դրկել ի գնահատութիւն։

Փութացէք ուրեմն ազնիւ Տիրուհիք, իմ չինած Թորշոնի բարձերէն մէյմէկ հատ գնելու, որու շահումն՝ ձեր շնորհիւ՝ վիրաք ունիմ տուն մը չինել տալ։

Մէկ ԹՈՐՇՈՆի բարձ, 38 հատ ՖԻԶՕ 30 Ֆր., 1 ՃԱԽԱՐԱԿ, 40 ԳՆԴԱՍԵՂ, և ԹՈՒՂԹԸ միասին՝ 1 Ուրծ. մէջիտ. Միայն ԹՈՐՇՈՆի բարձը 20 ղրշ. անցուկ։

Կեդրոնատեղի Հայոց Թաղ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կենցաղ կամ դաստիարակութիւն։ — Հերպերտ Սպենսեր, Թարգ. Ց. Գ. Մ. Կ. Պօլիս, Տպագր. Ց. Մատթէոսեան։ Կեդրոնատեղի Մատթէոսեան տպարան և Պ. Պալէնց գրատուն։ Գին 10 ղրուշ արծաթ։

Նուարդ։ — Գրեց ԳՐԻԳՈՐ Գ. ՍԱՐՐԱՖԵԱՆ, Կ. Պօլիս. Տպագր. Նշան Կ. Պէրպէրեան։ Կեդրոնատեղի Պ. Պալէնց. Գին 6 ղրուշ։

Նոր Փճյակ, Գրքոյկ Ընթերցանութեան և Արտասանութեան փոքրահասակ մանուկներու համար։ Կ. Պօլիս, Տպագր. Ց. Մատթէոսեան. Տեր և Հրատարակիչ Պ. Պալէնց. Գին 1 ղրշ. 100 օրինակ 60 ղրուշ։

Տարրական բուսաբանութիւն, Մտաւոր և Գրաւոր, Ա. և Բ. տարի Դէն 9 տարեկան տղայոց։ Կ. Պօլիս Տպագր. Ց. Մատթէոսեան։ Կեդրոնատեղի Պալէնց գրատուն. Գին 4 ղրուշ։

Աստղ Բեթլեհէմի կամ սկզբունք նշանաբութեան։ Գրեց Մ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ. 2 ղրշ. փոխանակ 5 ղրշ. ի կեդ. Պ. Պալէնց գրատուն։ 20 Ձաքմաքճըլար Կ. Պօլիս։

Նոր Այբենարան պատկերազարդ Ֆրանս. լեզուի ի պէտս հայ ուսանողաց, Հայ. բացատրութեամբ, Դ. ԹԼՊԶԵԱՆ. գին 1 1/2 ղրշ. կեդ. Պ. Պալէնց։

ԵՐԿՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Hon. Rédaction

	Դահեկան	արծաթ
Ջաաիկ (Վօլթէր)	5	
Ֆիլսին (ապառաժ)		
Միքրօ-Մեղաս, ժան և Քօլէն, Ձերմակ ու Սև (Վօլթէր)	4	
Վերթէր (Կէօթէ)	8	
Մենաստանի աղօրին (Տ. Պումոն)	3	
Սէվիլյի սափրիչը (Պոմարշէ)	3	
Գաղանիք Բարիզի (Ըօժէն Սիւ) 8 հատոր	96	50
Հազար ու մէկ գիշերներ 6 »	74	50
Երեք Հրացանակիրք (Ա. Տիւմա) 3 »	36	
Քսան տարի ետք » » 4 »	46	50
Պրաժլօն դերկոմս » » 12 »	115	
Ամօրի » »	16	50
Իվանօֆ (Վ. Ազօֆ) 3 հատոր	29	
Անիծեալն (*** Աբբայ) 4 հատոր	38	25
Ամուրիի մը երազները (Իք. Մարվէլ)	6	50
Աչխարհի չրջանն ուխտաւն օրուան մէջ (Ժ. Վերն)	12	75
Խորհրդաւոր կղզի (Ժ. Վերն) 3 հատոր	28	
Մանկտիք (Շանֆլէօրի)	9	25
Միպերիականի մը Յիչատակը	8	
Համառօտ պատմ. Բնական դիտութեան (Ա. Պըքլէյ)	10	
Մանր վէպեր ու դասեր տղոց համար (ապառաժ)		
Բանալի հայերէն չարադրութեան Բ. փէպ	3	
Դիտելիք ու պարտիք տղոց Ե. փէպ	5	
Ընդհանուր պատմութիւն համառօտ Մաս Ա.	5	
» » » Բ.		
» » » Հատոր Բ.		
Առաջին Ընթերցարան	2	
Երկրորդ ընթերցարան Ե. փէպ	2	50
Տունէն դուրս Թատերախաղ	5	
Իրաւանութիւն Բ. փէպ	5	
Առողջապահութիւն աղջկանց համար	5	
Աբեղեան Մամուլ 25 տարուան (1871–1895)	1242	
Հարսանի Երգը (Օնէ)	5	
Թերուզակ (Գորտէն)	3	
Առանին Տնտեսութիւն	8	